

ŠVIESA

LIEPA-RUGPIŪTIS-RUGSĖJIS, 1961

Turinys

Poeto St. Jasilionio laidotuvės Vilniuje. R. Mizara ..	66
Kultūra, religija ir bažnyčia. J. Ragauskas	69
Vandens lelijos. Eilėraštis. V. Karalius	72
žydinčios liepos. Eil. A. Miškinis	72
Hemingway—jo stiprybė ir silpnybė. S.	73
Kodėl plaukai pražyla. Gyd. S. Miškinytė	74
Medus: kaip maistas ir kaip vaistas. J. Galkus	75
Venų išsiplėtimo gydymas. Gyd. J. Gradauskas	77
žemę ir jūrą saugo žmogus. Ramutė Girkontaitė ...	78
Nemirtingieji. Eil. F. Mieželaitis	78
Gyvenimui. Eil. Natalija Druktenytė	78
Tom Paine: trijų šalių didvyris. Antanas Metelionis	79
žuvėdra. Eil. Ed. Selelionis	81
Baltijoje. Jonas Lapašinskas	81
V. Karatajūtė — įžymi mokslininkė. R. žemaitis ...	82
Ruzveltas, "Naujoji dalyba" ir komunistai. A. Bimba	84
Komjaunuoliai. Eil. Audronė Skabeikaitė	94
J. Matulis — mokslininkas, visuomenininkas.	
Prof. P. Brazdžiūnas	95

ŠVIESA

The Light

Prenumeratos kaina: metams \$1.00
Pavienis numeris 25c

Politikos, Mokslo, Meno ir Literatūros
Trimėnesinis žurnalas

Leidžia Amerikos Lietuvių Darbininkų Literatūros Draugija, 102-02 Liberty Ave., Ozone Park 17, N. Y.

Redakcinė komisija: R. Mizara, A. Bimba. Atsakomingas redaktorius: A. Bimba

Entered as second class matter at the Post Office at Jamaica, New York, under the Act of March 3, 1879

No. 3

Liepa-rugpiūtis-rugsėjis (July-August-Sept.)

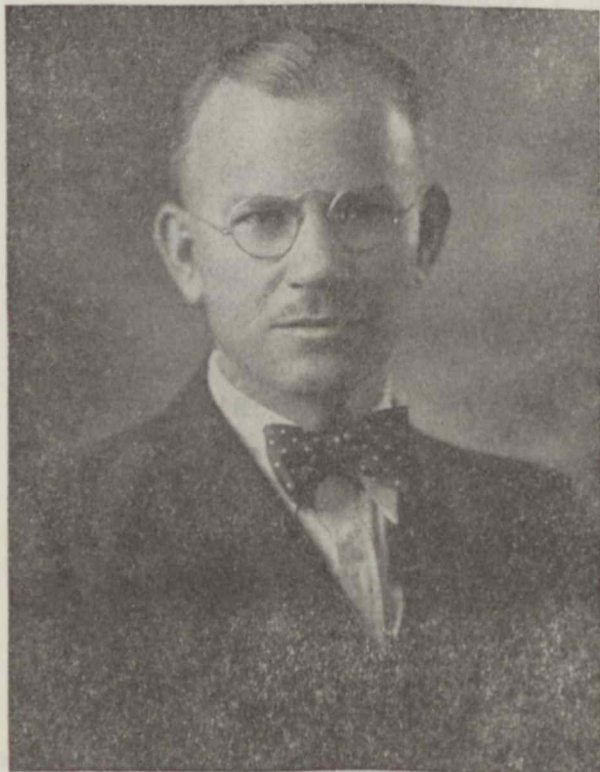
METAI XXVIII

Poeto St. Jasilionio laidotuvės Vilniuje

ROJUS MIZARA

(Minint 11 metų sukaktį nuo jo mirties)

Kaip Tarybų Lietuva myli ir gerbia užsieny gyvenančius savo sūnus ir dukras, liudija ir Stasio Jasilionio pelenų

Stasys Jasilionis

laidotuvės, įvykusios 1959 m. rugpiūčio 17 d. Vilniuje.

Poetas St. Jasilionis mirė 1950 metų liepos 30 d. Jo palaikai buvo sudeginti krematoriume. Bet prieš mirdamas jis prašė, kai atsiras proga, nuvežti jo pelenus Lietuvon ir ten palaidoti. Poeto našlė Paulina tai ir padarė: urną su pelenais atgabeno į Vilnių kartu su mūsų turistų grupe.

Rašytojai sakė, kad Jasilionio pelenai bus palaidoti Rusų kapinėse, bet aš niekad nesitikėjau, kad bus palaidoti taip garbingai, su tokia meile, su tokia pagarba, kokią parodė Lietuvos visuomenė ir organizacijos!

Netikėtai vienas rašytojų atvyko pas mane į viešbutį ir tarė:

—Šiandien laidosime poetą Jasilionį. Prašome ir jus dalyvauti.

—Iš kur jo pelenai bus išvežti? Kur jie pašarvoti? Kas tuo rūpinasi?

—Jasilionio pelenai su urna yra Rašytojų sąjungos rūmų salėje,—gavau atsakymą.—Jo laidotuvėmis rūpinasi Lietuvos Rašytojų sąjunga ir kitos visuomeninės organizacijos.

Skubu į Rašytojų sąjungos rūmus.

Urna su poeto pelenais stovi aukštokai ant postamento. Aplink ją gėlės.

Ateina atsisveikinti su mūsų poetu Lietuvos Komunistų partijos ir vyriausybės atstovai. Lenkia galvą prieš jį ir LKP CK sekretorius V. Niunka, ir Lietuvos Ministrų tarybos pirmininko pavaduotojas J. Laurinaitis, ir Grožinės literatūros leidyklos vyr. redaktorius J. Tornau, ir P. Rotomskis, ir rašytojai E. Mieželaitis, J. Baltušis, T. Tilvytis, V. Reimeris, A. Bieliauskas, J. Butėnas ir kt. Lenkiame galvą ir mes, Amerikos lietuviai, tarp kurių Jasilionis gyveno, veikė, brendo kaip poetas ir veikėjas.

Urna padedama ant raudonu audeklų apdengto katafalko. Nešėjais esame keturi: rašytojas J. Baltušis, poetas T. Tilvytis, žurnalistas J. Jokubka ir šitų žodžių autorius. Išnešame ir padedame į atvirą mašiną. Ją lydi daug kupinų palydovais automobilių; lydi pilnas žmonių autobusas: o daugelis vilniečių, sužinoję apie kurį laiką bus laidojamas, anksčiau į Rusų kapines buvo nuvykę ir laukė.

Minia žmonių!

Iš mašinos mes vėl imame katafalką ir nešame gilyn į kapines, skendėjančias tarp vešliai žaliuojančių medžių ir gėlių.

Orkestras groja Šopeno gedulo maršą: muzikos aidai liejasi per plačiąsias istorines kapines, kuriose palaidota daug lietuvių tautos atgimimo pionierių, Lietuvos liaudžiai nusipelnusių žmonių. Čia ilsisi M. K. Čiurlionis, Pov. Višinskis, J. Basanavičius ir daug, daug kitų įžymių žmonių. Sustojome.

Mano nuostabai, matau pastatytą paminklinį akmenį su jame iškaltu poeto vardu ir pavarde! Paminkle—niša urnai įdėti.

Pavakarė. Bet kaitri vasaros saulė pro lapotas medžių kasas dar pasiekia mus.

Gedulo maršo garsai nutyla. Užstoja tikra kapinių ramybė.

Staiga Rašytojų sąjungos pirmininkas E. Mieželaitis prabyla:

—Brangūs draugai, brangūs mūsų svečiai! Šiandien mes palydime į gimtosios žemės beržų ir klevų pavėsį pažangaus Amerikos lietuvių rašytojo Stasio Jasilionio palaikus. Įvykdyta paskutinė poeto valia—jo palaikų urna, perkeliavusi vandenynus, ilsėsis senojo Vilniaus rūmų, jo gražiųjų kalvų šešėly. Daug brangių kapų čia supilta. Čia ilsisi įžymūs lietuvių tautos rašytojai, menininkai, visuomenės veikėjai...

Kalba poetas Linas Valbasys, neseniai grįžęs iš Brazilijos:

—Stasys Jasilionis savo kūriniuose rašė apie paprastą žmogų ir rūsčiai smerkė išnaudotojus, kviesdamas darbo žmones į kovą prieš skriaudėjus. Jis plačiai buvo žinomas visiems lietuvių emigrantams...

Taria žodį Vilniaus miesto vykdomojo komiteto pirmininko pavaduotojas Jonas Smilgevičius. Jis nurodo, kaip Jasilionis sveikino lietuvių tautą, pasirinkusią socializmo kelią.

—Šiandien jūs, brangūs Amerikos lietuviai, —kreipiasi kalbėtojas į mus, —atvykę į tėvynę, patys savo akimis matote, kaip atjaunėjo mūsų Lietuva, kaip pasipuošė mūsų Vilnius...

Klausydamas kalbėtojų brandžių kalbų, gražių žodžių, aš mintimis persikėliau į Brooklyną, į 1919-uosius metus, kai man teko proga su St. Jasilioniu susipažinti. Jis tuomet dirbo rūbų siuvelykoje ir gyveno J. Kriauciūno pavarde. Jis jau buvo pradėjęs rašyti mūsų spaudai ir eilėraščius, jau gerokai buvo prasisiekęs rašyboje. Bet kiekvieną žinėlę, straipsnelį bei eilėraščių parašęs, jis pirmiau klausdavo ir mano nuomonės: "Ar tai, ką aš sumečiau, tiks spaudai?.." Jis visuomet save ėmė savikritiškai.

Vaizduojasi man visas trisdešimt metų laikotarpis, per kurį teko daug kartų su velioniu susitikti, kalbėtis, diskutuoti. Tarytum matau aš jį dalyvaujant mūsų suvažiavimuose, konferencijose, kur dažniausiai St. Jasilionis būdavo išrenkamas sekretoriumi. Jis visuomet buvo kuklus, darbštus, atsakingas už savo darbą. Kiekvieną žodį—sakytą ir rašytą—jis visuomet gerai pasverdavo pirmiau negu ištardavo.

Stovi man akyse ir jo laidotuvės. Tai buvo 1950 m. rugpiūčio antrą dieną. Oras buvo labai karštas. Daug žmonių suvyko ne tik iš paties Binghamtono, o ir iš apylinkinių miestų atsisveikinti su poetu ir veikėju. Iškilmingai jis buvo išneštas iš savo buto: ilga virtinė kupinų žmonėmis automobilių pasileido paskui karstą link Wilkes-Barre miesto, Pensilvanijoje. Ten Maple Hill krematoriume jo palaikai buvo sudeginti. O man teko ten pasakyti kalbą. Žinau, kad ir čia, Rasų kapinėse, man teks tarti keletą žodžių. Atėjus mano eilei, sakau:

— Poeto našlės Paulinos, visos mūsų grupės, visos pažangiosios Amerikos lietuvių visuomenės vardu reiškiu didelę padėką Tarybų Lietuvos visuomenei už suruoštas tokias iškilmingas laidotuves poetui Stasiui Jasilioniui. Stasys turėjo didžiulį ryžtą ir talentą. Mes dažnai sakydavome mūsų skaitytojams: “Žiūrėkit ir dirbkit taip, kaip Stasys!” Jis buvo ne tik įžymus poetas Amerikos lietuvių tarpe, bet ir visuomet taurus žmogus.

Mielas Stasy! Tavo troškimas pagaliau išsipildė. Tu suradai savo palaikams vietą čia, kur ilsis daug lietuvių tautai neužmirštamų sūnų ir dukrų. Tu būsi čia, kur amžinu miegu miega Petras Cvirka, Liudas Gira, Balys Sruoga, Borisas Dauguvietis, Jonas Marcinkevičius, Petras Vaičiūnas ir kt....

Gimtoji žeme, motina mūsų! Priimk ir

priglausk savo sūnaus palaikus — sūnaus, ilgus metus gyvenusio toli už jūrų marių, už vandenyno, bet niekad tavęs nepamiršusio, tau visuomet meilės himną giedojusio! Tegu mūsų poeto palaikai, besiilsį senojoje sostinėje, bus ryšiu, dar glaudžiau rišančiu po pasaulį išsiblaškiusius tūkstančius lietuvių su savo tauta, su gimtine, su Tarybų Lietuva!..

Gedulo maršas ir vėl suskamba. Mušu su E. Mieželaičiu įdedame urną į nišą ir uždengiame metaline lenta. Lai ten mūsų poeto palaikai ilsisi amžinai!..

Minia skirstosi. Kai kurie mūsų dar pavaikščiojome po puošnias Rasų kapines, tiek daug mūsų tautai brangių žmonių globojančias.

Šitaip buvo palaidoti Stasio Jasilionio pelenai.

Tas, kuriam teko laidotuvėse dalyvauti, niekad jų neužmirš.

—:—

Grižtame miestan. Mašinoje sėdi man du nepažįstami asmenys. Susipažįstame.

—Čia mūsų jaunas talentingas dailininkas Krasauskas, — sako man, — o čia—Valstybinės grožinės literatūros leidyklos vyriausias redaktorius J. Tornau.

—Tai mano bosas! — surikau aš. — Kaip miela susipažinti!..

Nusijuokė ir redaktorius.

Taip, su J. Tornau aš jau buvau susipažinęs laiškais. 1955 metais jis man parašė, teiraudamasis dėl mano romanų išleidimo Lietuvoje. Nuo to laiko mudu ir susirašinėjome knygų leidimo reikalais.

LTSR Valstybinės grožinės literatūros leidyklai vadovauja du viduramžiai, inteligentiški ir energingi vyrai: direktorius J. Čekys, su kuriuo susipažinau Druskininkuose, kur jis taisė sa-

(Tąsa pusl. 96)

Kultūra, religija ir bažnyčia

J. RAGAUSKAS

Mes nemanome gretinti šias sąvokas. Per daug jos skirtingos. Juk kultūra — tai visuomenės pasiekimų visuma švietimo, mokslo, meno ir kitose dvasinio gyvenimo srityse. O religija — tikėjimas antgamtinėmis jėgomis, jų garbinimas. Į kultūros sąvoką įeina visa tai, ką gražiausia pasiekė žmonija. Kultūra vystosi ir turi puikiausią ateitį. Tuo tarpu religija — dėsningai nykstanti senojo pasaulio atgyvena, kurios pagrindinė dirva — labiausiai kultūrinio atžvilgiu atsilikę elementai.

Mes kalbame apie kultūros ir religijos santykį tik todėl, kad religininkai, ypač katalikų bažnyčia, mėgsta girtis savo tariamai milžiniškais nuopelnais kultūrai; ji netgi teigia, esą tikroji kultūra negalima be religijos.

Taip bažnyčia kalba ne iš gero gyvenimo. Nieko panašaus ji neskelbė tada, kai Europos valstybių visuomeniniame-politiniame gyvenime turėjo viešpataujančią padėtį. Viduramžiais bažnyčia ne tik tai nesidangstė kultūros ir mokslų draugo kauke, bet atvirai kovojo prieš mokslą ir kultūrą, kaip sielos išganymo priešus. Tik vis labiau vystantis mokslams ir kylant kultūrai, religija, iš esmės pasilikdama kaip ir buvusi mokslo ir kultūros priešų, yra priversta keisti taktiką ir veidmainiauti.

Pasak dabartinių religijos apologetų, pats dievas įsakęs žmonėms vystyti kultūrą. Antai, jau pirmiesiems žmonėms jis paliepęs: „Aukite ir dauginkitės, pripildykite žemę ir ją paverkite; viešpataukite jūros žuvims, dangaus paukščiams ir visiems žemėje judantiems gyvims“. Tai esąs įsakymas kurti materialinę kultūrą. Tuo tarpu Kristaus žodžiai „būkite tobuli“ įpareigoja žmones vystyti dvasinę kultūrą.

Sakoma: „šventas raštas viskam tinka“. Iš tikrųjų, biblija — pakankamai stora knyga, kad joje būtų galima rasti įvairiausių posakių, tinkamų paremti bet kokiam teigi-

niui. Tačiau svarbu ne atskirti biblijos sakiniai, bet jos vedamoji mintis, jos dvasia. O ji visiškai priešinga minėtoms citatoms. Visa biblija skelbia žmogaus nusigrėžimą nuo tikrovės, pasaulio ir savęs niekinimą, atgailą, asketizmą.

Religijos pažiūra į mokslą

Kultūra neįmanoma be žinių, be mokslo. O kokia yra religijos pažiūra į mokslą?

Dievas, anot biblijos, jau pirmiesiems žmonėms uždraudęs rojaus sode valgyti vaisius nuo pažinimo medžio. Vadinasi, jis nenorėjęs, kad jie sužinotų, kas gera, o kas bloga, kas tiesa, o kas klaida.

„Žinojimas (žmones) daro pasipūtusius“, o „puikybė yra visų nuodėmių motina“, rašoma biblijoje. Religine prasme tobulas gali būti tik nuolankus žmogus, kuris kuo mažiau išmano apie pasaulietiškus dalykus. Žinomas yra dvasininkų pasakymas: „Tikėjimas išgano, mokslas pražudo“.

Kaip gali tikintis žmogus kurti kultūrą, jei, pasak biblijos, šis pasaulis — „tuštybių tuštybė“. Kaip galima dirbti kultūrinį darbą, vadovaujantis evangeliniais principais — nesirūpinant, ką valgysi ir kuo apsivilksi, nesipriešinant pikta m, nekovoiant už savo materialinių ir kultūrinių reikmių apriūpinimą, už teisingos visuomenės santvarkos sukūrimą, už išnaudojimo pašalinimą?

Pagal religinę filosofiją, žmogus žemėje — tik keleivis į „tikrąją savo tėvynę dangų“. Žmogus žemėje negalys būti laimingas, todėl ir neturįs ieškoti čia laimės ir ap- lamai rūpintis žemiškaisiais dalykais.

Betgi kultūra yra ne kas kita, kaip žmogaus pažangos, kovos už geresnį, laimingesnį gyvenimą žemėje rezultatas. Tuo tarpu religija skelbia: „Visų pirma rūpinkitės dangaus karalyste, o visa kita bus jums pridėta“. Kitaip sakant, kultūrą palikite „apvaizdai“!

Bažnyčios istorija puikiai patvirtina šią religinę filosofiją.

Šiandien dvasininkai demagogiškai kalba apie tariamą bažnyčios rūpinimąsi mokslais ir kultūra praeityje, tarsi nebūtų buvę viduramžių, kada bažnyčios galybės ir jos politinio viešpatavimo laikais Europoje merdėjo mokslas, literatūra, menas; kada, visai nesirūpinant liaudies švietimu, klestėjo kvailiausi prietarai; kada už kiekvieną pažangų žodį ir drąsesnį žingsnį visuomeninėje-kultūrinėje srityje grėsė pavojus būti apkaltintam erezija ar raganavimu. Kalba bažnyčia apie savo nuopelnus mokslui ir kultūrai, tarsi nebūtų buvę inkvizicijos!

Religinio fanatizmo sukvailinti žmonės

Kai tik krikščionių religija, susidraugavusi su valdančia klase, tapo oficialia valstybine religija Romos imperijoje ir galėjo įvairiomis priemonėmis veikti žmonių sąmonę, pradėjo skleisti krikščioniškosios "kultūros" žiedai — prasidėjo religinio fanatizmo sukvailintų žmonių "bėgimas iš pasaulio". Sirijos, Arabijos, Egipto dykumose apsigyveno ne darbštūs kūrėjai, bet atsiskyrėliai ir atgailautojai. Prasidėjo ieškojimas tobulesnių švento gyvenimo formų. Vieni siekė "dvasinės kultūros" visą gyvenimą nesiprausdami ir nesimaudydami, kiti — nesikirpdami plaukų ir nagų; vieni vilkėdami ašutines ir galvą pasibarstydami pelenais, kiti — užsimūrydami miestu sienose; vieni apsigyvendami ant stulpo arba kruvinai čiažydami rimbū savo nuodėmingą kūną, kiti — nuogu užpakaliu sėdėdami ant skruzdėlyno... Ėmė kurtis vienuolynai, kuriuose ieškojo prieglaudos nuo "pasaulio pavojų" tūkstančiai religinių fanatiku ar šiaip kokiu nors būdu prie normalaus gyvenimo nepripatusių žmonių. Vienuoliai — tai pasaulio dezertyrų, tačiau bažnyčia vienuolišką gyvenimą vadina tobuluoju gyvenimo būdu.

Būdama žmogaus nusigrėžimo nuo tikrovės ideologija, religija ne tik neragina žmonių kovoti už geresnį, laimingesnį gyvenimą, bet, priešingai, stengias įteigti liaudžiai mintį, kad juo žmogui sunkiau šiame gyvenime, tuo jam būsia lengviau "aname". "Ką dievas myli, tą baudžia", "mylėkite savo priešus", tai yra, kantriai nukęskite skriaudas. "Vergai, būkite visa baime pasidavę ponams ne tik geriems, bet ir nepakenčia-

miems" — tai biblijos žodžiai, tai religinės gyvenimo taisyklės. Ne jau tokiais obalsiais vadovaudamiesi vergai ir engiamieji darbo žmonės galėjo kovoti prieš savo išnaudotojus? Ne jau šie "šventraščio" žodžiai šaukė išnaudojamuosius į kovą prieš socialinę neteisybę, kuri yra didžiausia kultūros vystymosi kliūtis?

Vergijos panaikinimas ir bažnyčia

Krikščionių dvasininkai nurodo apaštalo Povilo laiške kolosiečiams įrašytą pasakymą "nėra nei pagonies, nei žydo..., nei vergo, nei laisvojo", — atseit, visi žmonės esą lygūs. Tačiau jie pamiršta pasakyti, kad tame pačiame laiške ir net tame pačiame perskyrime parašyta: "Vergai, klausykite visuose dalykuose kūno ponų, bijodami dievo". Jie pamiršta cituoti tos pačios biblijos duodamą dievo patarimą vergvaldžiui: "Nesigėdyk savo vergui kruvinai išplakti šonus".

Dvasininkai nerausdami aiškina, esą bažnyčia, perauklėdama žmonių sąmonę, lemiamai prisidėjusi prie vergijos panaikinimo. Tačiau jie pamiršta prisipažinti, kad vienuolynai, klebonai ir vyskupai vergovinės santvarkos laikais taip negailestingai išnaudojo savo vergus, lygiai kaip feodalizmo laikais jie kartu su dvarininkais engė baudžiauninkus. Pats "dievo vietininkas žemėje" — popiežius savo valstybėje niekada neįvedė evangeliniu artimo meilės principu pagrįstos visuomeninės santvarkos, bet išnaudojo savo piliečius nė kiek ne mažiau, kaip jo pasaulietiškieji kolegos. Dar XVI a. dominikonai ir vadinamasis indėnų apaštalas Amerikoje Las Kazas, neva norėdami apsaugoti vietos gyventojus nuo pavergimo, ragino turtinguosius gabentis į Ameriką vergais Afrikos negrus. Vienuolių sumanymas buvo įgyvendintas. Per pusketvirto šimto metų apie dešimtys milijonų negrų buvo išvežta vergais į Ameriką, o kita tiek žuvo bevežant...

Nedorėliai popiežiai ir bažnyčia

Bažnyčia mėgsta savintis mokslininkų, liaudies švietėjų ir kitų kultūros darbuotojų pasiektus laimėjimus, veidmainiškai teigdamas, kad tai jos, bažnyčios, nuopelnai, o savo pačios reakcinę kovą prieš pažangą ir

kultūrą ji arba nutyli, arba aiškina, kaip geriausią paslaugą... kultūrai. Pavyzdžiui, teologai aiškina: jeigu nemaža popiežių buvo nedorėliai ir niekšai, tai kaip tik esąs argumentas už bažnyčios dieviškumą! Atseit, jei net ir tokie nedorėliai nesugriovė bažnyčios, tai reiškia, kad ją pats dievas įkūrė ir globoja. Arba: jei bažnyčia, pasmerkdamą Galilėjų, padariusi klaidą, tai tuo pačiu ji labai pasitarnavusi mokslui. Kokiū būdu? Nagi tuo, kad Galilėjaus byla sudominusi mokslininkus astronomijos klausimais ir paskatinusi juos uoliau tyrinėti Saulės sistemą. Taip rašė kunigas K. Steponavičius knygoje „Bažnyčia ir kultūra“.

Net ir kryžiaus karuose bažnyčia ižiūri didžiulę savo paslaugą žmonijai: kryžiaus karų dėka pagyvėję valstybių prekybiniai santykiai; vystėsi amatai, pramonė, technika. Visai panašu į hitlerininkų „nuopelnus“ mokslui ir technikai Didžiojo Tėvynės karo metais: juk ir jie „vystė“ mokslą bei techniką, išrasdami naujas masinio žmonių naikavimo priemones, iš nužudytų žmonių plaukų bei odos gamindami rankinukus ir kitočius daiktus...

O kiek himnų yra pati sau prigiedojusi bažnyčia dėl įsivaizduotų nuopelnų menui ir muzikai: puikios bažnyčios, jų architektūra, stiliai, paveikslai, statulos, bažnytinės giesmės, Hendelis, Bachas...

Visų pirma, menas ir muzika religijai rūpėjo tik kaip priemonė patraukti žmonėms į bažnyčią. Socialistinis principas „Menas priklauso liaudžiai“ — religijai svetimas.

Antra vertus, bažnyčios galybės laikais menas nori nenori turėjo įgyti religinį atspalvį. Juk feodalizmo epochoje architektai tegalėjo statyti, o dailininkai savo paveikslais puošti tikrai karalių ir bajorų rūmus arba bažnyčias; poetai ir rašytojai turėjo arba šlovinti feodalų „žygdarbius“, arba kurti religinius himnus, giesmes ir „dieviškąsias komedijas“; muzikams reikėjo arba komponuoti saldžias pastores ponams, arba iškilmingas mišias ir oratorijas kunigams. Religinės ideologijos viešpatavimo laikais literatūros ir meno tematika tegalėjo būti irgi daugiausia religinė. Bet ar tai religijos nuopelnas? Religinio atspalvio priverstinis suteikimas neigiamai, slopinamai veikė lite-

ratūrą ir meną. Religinė ideologija reikalavo, kad menininkai savo kūrinuose vaizduotų sielos „pergalę“ prieš nuodėmingąjį kūną, kad apoteozuotų antgamtį. Viduramžių bažnyčiose šventųjų figūros — tai sunykę, išdžiūvę asketai, bereikšmiai veidais, į dangų pakeltomis akimis, bejėgiškai sunertomis rankomis.

Menas ir menininkai

Buvo, be abejo, anais laikais įžymių menininkų, kurių genijus netilpo religinės ideologijos rėmuose. Bažnyčia, girdamasi Leonardu da Vinčiu, Rafaeliu, Muriliu, Dante, Bachu ir kitomis meno garsenybėmis, tiesą sakant, pati sau prieštarauja. Juk šie menininkai tik dėl to ir išgarsėjo, kad savo talento jėga prasiveržė pro religinės pasaulėžiūros varžtus. Jų kūrybą nemirtinga padarė genialiai atskleistas tikrasis šios žemės vaikas — dirbantis, kovojantis, maištaujantis, kenčiantis, besidžiaugiantis, mylintis žmogus, bet ne askezės išsekintas, mistinėje ekstazėje sustingęs šventasis.

Menas suklestėjo renesanso epochoje kaip tik tada, kai buvo atsisakyta ilgus amžius slėgusios bažnytinės rutinos ir pradėta atgaivinti ikikrikščioniškąsias meno tradicijas, laisvas nuo religinio dogmatizmo ir askevizmo.

Visose kultūrinio gyvenimo srityse religija vaidino ne skatinantį, bet stabdantį vaidmenį. Tai patvirtina neseni Lietuvos gyvenimo faktai. Ką padarė liaudžiai, jos švietimui ir kultūrai kelti krikščionys demokratai, kada jie turėjo valdžią savo rankose? Didžiausias religininkų rūpestis tada buvo smaugti pažangią mintį, persekioti darbo žmones, kovojančius už išsivadavimą iš socialinės spaudos. Tada ir vėliau, įsigalėjus Lietuvoje fašizmui, respubliką užtvindė pranciškonų, kapucinų, jėzuitų, marijonų ir įvairių religinių organizacijų leidžiama literatūra — pasibaisėtinas religinis šlamštas — visokie „Švento Pranciškaus varpeliai“, „Lurdai“, „Žvaigždės“ ir t.t. Jie skleidė tamsiausius prietarus. Į ką jie norėjo paversti Lietuvą? Į tai atsako pranciškonų laikraštपालािकis „Sursum korda“, kuris 1938 m. savo 45 nr. pasigardžiuodamas vaizdavosi, kaip „gražiai“ atrodytų pasaulis, jei vi-

si žmonės vykdytų dievo ir bažnyčios įsakymus: "Laikraščiai tokie trumpučiai pasidarė, pakanka net poros puslapių. Bibliotekų lentynose beliko tik koks ketvirtadalis knygų. Muziejuose pusė sienų pasidarė tuščios: dingo nepadorūs paveikslai".

Tai ne ateitis, bet tikras siaubas. Atseit, jei pranciškonai turėtų galią, jie mielai sudegintų ne tik mokslo veikalus, palikdami vien maldaknyges, bet ir Rafaelio, Rubenso, Rembrandto ir kitų įžymių dailininkų "nepadorius" paveikslus.

Dvasininkų siautėjimas

Buržuaziniiais laikais bažnyčia ne tiktai atvirai kovojo prieš revoliucinį darbo žmonių judėjimą, bet ir stengėsi nuslopinti kiekvieną bent kiek laisvesnės minties ar žmoniškumo pasireiškimą. 1938 m. kunigas F. Kemėšis "XX amžiuje" įnirtingai puolė vieną žymiausių mūsų rašytojų prof. Mykolaitį-Putiną, kam jis išdrįsęs savo romane "Altorių šešėly" pavaizduoti dvasininkų gyvenimą. Ten pat Kemėšis užsipoilė Kauno universiteto vadovybę už tai, kad ji leido dekretinių atostogų darbuotoją, kurios kūdikis gimė bažnyčios nepalaimintoje "moterystėje", ir reikalavo ją išvyti iš universiteto.

Savo įtakon pasiglemžę mokyklas, tankiu religinių organizacijų tinklu apraizgę visą respubliką, religinės spaudos niekalu maitindami pusiau neraštingą liaudį, vienuoliai ir dvasininkai žiūrėjo, kad tik nepraskverbtų pažangi mokslinė-revoliucinė mintis į liaudies sąmonę, kad tik engiamas darbo žmogus nepanorėtų kurti geresnio gyvenimo sau ir savo vaikams, kad visi "tyliai ir ramiai gyventų visame maldingume"!

Pracityje kultūra tuo labiau kilo, kuo daugiau ji išsivadavo iš bažnytinių globos. Ji audringai suklestėjo tarybiniais metais, kada bažnytinkai neteko komanduojamos padėties, kai mokslas ir menas gali laisvai vystytis, kai kultūra tarnauja liaudžiai, o ne vienai išnaudotojų klasei bei dvasininkų kastai. Kultūra vystosi prieš bažnytinių norą, jie nebegali sulaikyti josios audringo kilimo, ir jiems nelieka nieko kita, kaip veidmainiauti, giriantis savo nebūtais nuopelnais.

Vandens lelijos

Vandens lelijų baltume
Gelmė įrašo grožio amžių,
Ir, žiedlapių knygas atskleidus,
Ji laukia stebinčių akių,
Nes akys gelmei giminingos.
Ar vandenų senasis veidrodis
Tavęs suprast negali, gelme?
Ar žvilgesio džiaugsmingo ieškai akyse —
Ne šalto atvaizdo gėlės?
Ar paslėptus metus jaunoj gėlėj,
Lyg brangų laiko kraitį,
Tu atiduoti nori su grožiu?
O ne, baltų lelijų gelme,
Akims nereikia viso laiko:
Jos grožyje pradžios neieško.
Joms reikia dabarties žydėjimo!
Tai švieskite, lelijos, baltumu
šviesos sraute jaunajam,
Nes nėra grožio seno
Nei spindulių senų!

V. Karalius

Žydinčios liepos

Pražydo liepos — mano sesers,
Žiedais pabarstė ant kelių...
Ir dega tolumos pervasar
Ligi džiaugsmingų sopulių.

Tos tolumos šviesėja, bąla:
O raudonuoja radasta!
Ta laimė didelė be galo,
Kaip meilė dar neprarasta...

Mielasis mano, nepaliksime —
Neatsiliksime nuo draugų.
Argi ne mums žaibai ten blyksi?
Audra mums nepakirs jėgų!

Mes su visais išeisime žygin,
Varžysimės visur kartu —
Namo sugrįšime, žemei žy dint,
Pro išpuoštus gėlėm vartus.

Lai širdį degina pervasar
Kiekviena žy dinti diena!
Vai liepos liepos — mano sesers,
žy dėti niekad negana.

A. Miškinis

HEMINGWAY -- JO STIPRYBĖ IR SILPNYBĖ

ignorantiškas politikoje ir politinėse idėjose. Jis dažnai mane kibindavo apie "komunistinį žargoną", kurį jam tekdavo skaityti, apie dialektinį materializmą, viršpelnius, objektyvius ir subjektyvius faktorius. "Brolau," jis juokdavosi, "jeigu aš tikrai skaityčiau tą visą štofą, tai pagadintų mano rašymo stilių."

Hemingvėjus tikrai neskaitė teoretinių dalykų ir tas siaurino jo supratimą. Jis suprato matomus tuojautinius įvykius, bet negalėjo padaryti iš jų platesnių išvadų. Jam trūko taškaregio.

Jis taipgi mažai žinojo apie darbininkų klasę ir jos gyvenimą, "ir greičiausiai niekad nebuvo fabriko viduje," sako North'as. Bet, kaip didis rašytojas jis jautė pagarbą darbui ir įstengė parašyti tokią odę dirbančiam žmogui, kaip jo knyga "Senis ir jūra".

Hemingvėjus mokėjo puikiai aprašyti žmogaus didvyriškumą kovos lauke, jo atsidavimą draugams, jo drąsą, išitkimybę. Bet nesuprasdamas socialinių ir idėjinių jėgų, kurios žmogų motyvuoja, jis negalėjo suprasti, kas juos įkvepia didvyriškai kovai.

Skepticizmas politiniams pareiškimams, obalsiams, programoms, manifestams, tezėms, buvo Hemingvėjui prigimtas jausmas. Jis puikiai suprato Amerikos valdančiosios klasės hipokritizmą, Liepos Ketvirtos oratorių tuščią "patriotizmą". Bet jis negalėjo suprasti, kad darbininkų klasės politiniai sloganai yra visai kitokios dvasios, kad čia jau ne hipokritija, o gyvų šaknų ir kovingo stiebo vaisius. Sumaišydamas seną ir naują, jis sakė North'ui:

Jūs ir tos jūsų prakeiktos didžiosios raidės! Darbininkų klasė, Taika, Socialinis teisingumas, Klasių kova, Socializmas... Nuo pat Nebuchadnecaro laikų žmonės buvo apgaudinėjami sloganais...

Ko Hemingvėjus nesuprato, tai, kad nors nuo amžių valdančiosios klasės apgauliavo žmones su gražiai skambančiais obalsiais ir saldžiais žodžiais, naujieji obal-

Kuomet Ernestas Hemingvėjus paspaudė savo šautuvo gaiduką ir dviejų vamzdžių medžioklinio šautuvo kulkos beveik nuplėšė jo galvą nuo pečių, jo staigi mirtis nuaidėjo po visą literatūrinį pasaulį. Nors tik trumpas laikas praėjo nuo tos dienos, bet pasaulio laikraščiuose, literatūriniuose žurnaluose ir kituose leidiniuose jau prirašyta šimtus kartų daugiau apie Hemingvėjų ir jo rolę, negu jis pats per visą savo kūrybinį gyvenimą parašė. Ir tai tik pradžia.

Hemingvėjus, be abejo, buvo pasaulinio masto literatūros figūra. Pažangiečiams jis svarbus ne tik kaip įtakingas rašytojas, bet ir kaip žmogus, kuris savo gyvenimo bėgyje kartais stovėjo netoli jų, nors niekad nebuvo su jais sutapęs.

Joseph North, buvęs senųjų "New Masses" redaktorius, žurnalistas, rašytojas ir korespondentas, buvo geras Hemingvėjaus draugas. Ispanijos civilinio karo metu jie kartu buvo toje šalyje, ypatingai su Tarp-tautine brigada: Hemingvėjus kaip rašytojas ir korespondentas, kuris sėmė medžiagą savo būsimai knygai "For Whom the Bells Toll", North—kaip kairiųjų Amerikos leidinių korespondentas.

North'as dabar "Worker'io" puslapiuose straipsnyje "Sudiev Hemingvėjui" duoda savo mirusio kolegos įvertinimą iš politinio, literatūrinio ir bendrai žmoniško taško.

Jis ir Hemingvėjus daugelį kartų lankėsi fronte. "Niekas kitas nerašinėjo tokių stiprių, tikslių korespondencijų iš fronto, kaip Hemingvėjus," sako North'as. Jie dažnai leisdavosi ir į politines diskusijas, ir Hemingvėjus dažniausiai sakydavo, kad "Komunistai geri kovotojai, bet apsaugok mane Dieve nuo jų, kai jie pradeda diskutuoti..."

Tiksliiau būtų pasakyti, kad diskusijas bandė užvesti Joseph North, bet Hemingvėjus politinių diskusijų nelabai mėgo. North'as rašo:

Jis suprato, ką galėjo matyti, taip gerai ir gal geriau, negu bet kas rašantis tuo laiku. Ir jis matė komunistus kovos lauke. Bet jis liko sužiniai

siai, iškelti dirbančiųjų klasės, jau visai ne apgaulė, o trimitas, kuris šaukia prie šviեսaus rytojaus.

Kuomet North'as parašė brošiūrą apie Linkolno brigadą ("Twelve From the Ranks"), Hemingvėjus parašė tai brošiūrai įvadą, nors puikiai žinojo North'o kairius įsitikinimus ir taipgi faktą, kad Linkolno brigados kovotojų daugumas buvo komunistai. Jis taipgi parašė kelis straipsnius apie Ispaniją "New Masses" žurnalui, literatūriniai meniniam Amerikos kairiečių organui.

Kuomet makartizmas atėjo Amerikon, Hemingvėjus niekad nesilenkė reakcininkams, neatsiprašinėjo už savo ankstyvesnius ryšius su kairiečiais. Jis tęsė susirašinėjimą su North'u, nors tas tuo metu redagavo "Daily Worker'į".

North'as apsistoja ir prie Hemingvėjaus atsinešimo link Naujosios Kubos. Kaip žinia, Hemingvėjus turėjo namus Kuboje, kur praleido geroką savo gyvenimo dalį, ir mylėjo Kubą kaip antrą savo tėvynę. Jis, bent pradžioje, pritarė revoliucijai ir Kastrui. North'as mano, kad "Senis ir jūra" turi platesnės prasmės simbolinę reikšmę: senis, kubietis, faktinai atstovauja Kubą.

Vienas epizodas iš Ispanijos pilietinio karo laikų, kurį North'as prisimena, parodo, koks žmogus buvo Hemingvėjus. Hemingvėjus, North'as ir neįvardintas New Yorko "Times" korespondentas važiavo automobiliu netoli fronto. Staiga jie atsirado prie būrio ant žemės gulinčių sunkiai sužeistų jaunų respublikiečių karių. Hemingvėjus, kuris visuomet su savimi vežėsi bandžus, iššoko iš automobilio ir kartu su North'u pradėjo raišioti sužeistus. Bet "Times" korespondentas, ištikimas savo laikraščio obalsiui, kad "žinios virš visko", su blonknotu ir paišeliu rankoje šliaužiojo tarp sužeistųjų, klausinėjo juos, iš kur jie—kitai sakant, rengė straipsnį. Kuomet Hemingvėjus pakėlė galvą ir pamatė, kas vyksta, jo galingas balsas sugriaudė: "Traukis iš čia, tu šunsnuki, arba aš tave užmušiu!"

Toks buvo Hemingvėjus. Karštakraujis žmogus, kurio širdis visuomet plakė už tiesą, bet kurio protas, neapšviestas aiškaus idealo, ne visuomet suvokė, kur ta tiesa yra.

S.

Kodėl plaukai pražyla?

Plaukų žilimas yra fiziologinis reiškinys, atsirandantis tarp 40—50 metų amžiaus ir iš lėto progresuojantis.

Paprastai plaukai turi tam tikrą spalvą, kuri priklauso nuo juose esančio pigmento. Slenkant metams, pigmento plaukuose mažėja, o oro pūslelių gausėja, ir plaukai pradeda žilti. Išnykus pigmentui, oro pūslelės, stipriai lauždomos šviesą, suteikia plaukams pilkai sidabrinį atspalvį, kuris paprastai ir išlieka iki gyvenimo pabaigos. Plaukų pražilimo mechanizmas dar nėra pilnai išaiškintas. Kartais pražyla jauni žmonės, ir toks pražilimas vadinamas priešlaikiniu. Tokiais atvejais reikia atkreipti dėmesį į bendrą organizmo, ypač nervų sistemos, stiprinimą. Reikia vartoti vitaminus B₁, B₂, B₆, PP. Tyrimai su gyvuliais parodė, kad plaukai gali pradėti žilti trūkstant organizme pantotėtinės rūgšties — vitamino B₃ ir paraaminobenzoinės rūgšties — vitamino B₁ arba sutrikus skydliaukės veiklai. Prieš kelerius metus buvo pastebėta, kad, gydant paraaminobenzoinės rūgštimi ligonius, sergančius tuberkulioze, žili plaukai tamsėja. Todėl paraaminobenzoinės rūgštis buvo pavadinta vitaminu prieš žilimą. Kasdien vartojant nuo 6 iki 20 g minėtosios rūgšties, pradėję žilti plaukai ima tamsėti. Todėl prieš ankstyvą plaukų žilimą profilaktiškai reikia vartoti minėtųjų vitaminų turtingą maistą.

Vitamino B₁ yra mielėse, grūdų, ypač ryžių gemaluose ir jų kevaluose. Pantotėtinės rūgšties, paraaminobenzoinės rūgšties ir kitų B grupės vitaminų yra mielėse, kepenyse, grybuose, grūduose, inkstuose, širdies raumenyje, silkėje, lašišoje, menkėje, jautienoje, veršienoje, kukurūzuose. Pantotėtinės rūgšties dar yra žirniuose, meduje. Per dieną žmogui reikia 5—10 mg pantotėtinės rūgšties. Ji gerai veikia priešlaikinio pražilimo atvejais.

Fiziologiškai pražilusią plaukų spalvą pakeisti vartojamas dažymas.

Gyd. S. Miškinytė

Medus: kaip maistas ir kaip vaistas

J. GALKUS

Jau žiloje senovėje žmonės domėjosi bitėmis, rinko medų, kurį vartojo maistui, mišui gaminti, gydymo reikalams.

Pirmosios žinios apie Lietuvos bičių ūkį randamos IX m. raštuose. Tuo laiku jis buvo labai primityvus — kopinėta medaus iš miško medžių drevių. XVI m. mūsų krašte buvo pradėta plėsti bitininkystę, steigti bitynus, gaminti avilius, didinti gaunamo medaus kiekius.

Vartodami medų, žmonės pastebėjo, kad jis stiprina organizmą, apsaugo jį nuo ligų, prailgina amžių. Per ilgus amžius liaudis sukaupe daug vertingo patyrimo, tačiau jūmes šiandien ne visada pakankamai naudojamės.

Medaus rūšių yra daug, priklausomai nuo augalų, iš kurių jis yra surinktas. Skiriamos trys pagrindinės Lietuvoje gaunamo medaus rūšys.

Labiausiai mėgstamas šviesus medus. Gaunamas jis iš liepų, baltųjų ir rausvųjų dobilų žiedų. Susicukravęs būna šviesus iki baltumo.

Tamsusis medus surenkamas iš grikių ir viržių žiedų. Jis gali būti nuo rausvos iki rudos spalvos. Jis kartais kiek karsteli, aromatas taip pat kiek kitoks, tačiau ir šis medus yra geras ir mėgiamas.

Mišrusis medus surinktas bičių iš įvairių augalų žiedų arba sumaišytas paties bitininko. Toks medus gali turėti įvairų aromatą ir įvairų atspalvį — nuo gelsvo iki rusvo.

Šviežias, neseniai surinktas medus yra tąsus. Jis gerai išsilaiko. Kiek pastovėjęs geros kokybės medus susikristalيزuoja. Kristalizacija priklauso nuo meduje esančio vandens kiekio.

Kad medus ilgai laikomas negenda, žmonės žinojo senovėje. Medus buvo naudojamas mirusių Egipto faraonų kūnams konservuoti.

Gerai uždarytame inde medus nepelyja. Egipte Gizecho piramidėje rastas indas su

medumi iš 3350 m. pr. m. e. Medus buvo išlaikęs net savo aromatą. Tai rodo, kad medus turi ir antimikotinių savybių, neleidžiančių jam pelyti bei gesti.

Kodėl medus negenda? Mokslininkai ne visai vienodai atsako į šį klausimą. Vieni mano, kad medus negenda dėl didelės cukraus koncentracijos, antri — dėl organinių rūgščių buvimo, o tretį — dėl koncentruoto cukrų ir fermentų veikimo.

Daugiau kaip pusė žmogaus organizmo gaminamos energijos gaunama iš cukrinių medžiagų. Todėl svarbu, kad jos būtų organizmo gerai pasisavinamos. Patyrimas rodo, kad ne visos cukrinės medžiagos mūsų organizmo vienodai sunaudojamos.

Mūsų vartojamas runkelių cukrus, nors jis ir lengvai tirpsta vandenyje, turi praeiti ilgą, įvairių cheminių reakcijų kelią, kol patenka į mūsų kūno audinių ląsteles. Cukraus paruošimas pasisavinimui prasideda jau burnos ruime, kur jis, veikiant fermentams, skyla iki monosacharidų, o šie per žarnų sienelę patenka į kraują, su kuriuo per kepenų sistemą pasiekia audinių ląsteles.

Vynuogių cukrus — gliukozė — pasisavinamas tiesiai. Per plonų žarnų sienelę patekęs į kraują, jis eina į kepenis, kuriose viena dalis virsta glikogenu, o kita pereina į audinių ląsteles. Gliukozė — vertinga ir būtina maisto medžiaga audinių ląstelėms. Gerindama ląsteles, audinio medžiagų apykaitos procesus, ji tuo pačiu pagerina organizmo būklę, padidina jo atsparumą.

Meduje gausu grynos gliukozės, ir dėl to jis yra lengvai pasisavinamas, vertingas produktas, naudingas kiekvieno žmogaus, o ypač vaiko organizmui.

Natūralus medus dėl jame esančio gausaus angliavandenių kiekio yra labai kaloringas produktas (100 gramų medaus duoda 315 kalerijų).

Meduje yra ir visa eilė fermentų. Nors jų meduje nedaug, tačiau jie turi svarbią reikš-

mę žmogaus organizmo biocheminiuose procesuose.

Meduje randamos mineralinės druskos, be kurių neįmanoma normali mūsų organizmo medžiagų apykaita. Tai kalio, natrio, kalcio, magnio, geležies, sieros, chloro, fosforo, jodo druskos. Šių druskų sudėtis artima kraujo serumo sudėčiai. Pastebėta, kad tamsiame meduje šių druskų yra daugiau, negu šviesiame.

Meduje yra ir kai kurių organinių rūgščių, kaip obuolių, pieno, citrinos, rūgštynių, vyninė ir panašių.

Akademiko V. Filatovo nuomone, meduje dar yra ir biogeninių stimuliatorių—medžiagų, pakeliančių organizmo gyvybingumą.

Iš vitaminų, medus turi vitamino B₂, B₆, H, K, ir kt. Vitaminų meduje nėra daug, tačiau komplekse su kitomis medžiagomis jie turi didelę reikšmę.

Žmogaus organizmui būtini mikroelementai. Jie paplitę visur—dirvožemyje, augaluose, gyvūnuose. Kadangi medus pagaminamas iš augalų žiedų nektaro ir žiedadulkių, jame taip pat yra mikroelementų—boro, mangano, jodo, bromo, vario, cinko ir kt.

Liaudies medicinoje medus buvo vartojamas kaip viena pagrindinių vaistinių medžiagų. Jau prieš 2500 m. medicinos tėvas Hipokratas sistemingai taikė medų įvairiems susirgimams ir žaizdoms gydyti. Iki šių dienų jis vartojamas kaip puiki priemonė nuo peršalimo, kvėpavimo takų katarų (su karštu pienu, arbata, citrinomis).

Medus ir šiandien sėkmingai taikomas kaip efektinga priemonė kompleksiskai įvairiems susirgimams gydyti. Meduje esanti gliukozė teigiamai veikia širdį, kraujo apytakos sistemą. Todėl medus labai gerai veikia ligonius su širdies nepakankamumo reiškiniais. Medus rekomenduojamas asmenims, sergantiems opine liga, kepenimis, esanti skrandžio rūgštingumo sutrikimams. Klinikiniai stebėjimai rodo, kad opine liga sergantiems ligoniams, greta vaistų vartojant medų, greitai pranyksta skrandžio skausmai, rėmuo, pagerėja apetitas, priauga svoris, normalizuojasi kraujo sudėtis, susitvarko viduriai. Meduje esanti gliukozė, patekusi į kepenis, padidina glikogeno atsargas, page-

rina medžiagų apykaitos procesus. Glikogenas dalyvauja gerinant detoksikuojančią kepenų funkciją, padidindamas tuo pačiu organizmo atsparumą įvairioms ligoms. Neblogi rezultatai gaunami gydant funkcinis nervų sistemos susirgimus, greta vaistų vartojant medų. Šaukštas medaus sitklinėje vandens, išgertas vakare einant gulti, apsaugo nuo nemigos, žmogus ramiai miega. Medus sėkmingai naudojamas kaip puiki, organizmą stiprinanti, jėgas gražinti priemonė persirgus infekcinėmis ligomis, pooperaciniame laikotarpyje ir pan. Plačiai naudojamas medus odos ligų atvejais, kosmetikoje, iš jo gaminami tepalai, kremai, kaukės.

Nors medus rekomenduojamas sergant įvairiomis ligomis, jis nėra specifinis vaistas. Medus yra lengvai organizmo pasisavinamas maisto produktas, stiprinąs organizmą, pagerinąs jo būklę, padedąs nugalėti ligą bei jos pasekmes.

Ypač naudingas medus vaikams. Nustatyta, kad, veikiant bakterijoms cukraus liekanas vaiko burnoje, jos skyla, sudarydamos rūgštis, ypač pieno rūgštį, kuri ardo dantis, o natūralus medus, priešingai, pasižymi antibiotinėmis savybėmis, dezinfekuoja burnos ruimą, apsaugo dantis. Medus turi reikšmės eritrocitų ir hemoglobino kiekio vaiko kraujyje reguliavimui. Tuo pačiu jis padeda apsisaugoti nuo užkrečiamų ligų. Toks vaikas, susirgęs užkrečiamąja liga, lengviau ja perserga. Vaistai vartojami su medumi taip pat yra lengviau organizmo pasisavinami ir skaniau išgeriami. Šaukštas medaus vaiko dienos maisto racione turi žymiai didesnę reikšmę, negu 20—25 gramų cukraus.

Senovės mąstytojai pastebėjo, kad, sistemingai vartojant medų, žmogus senatvėje išlieka žvalus, judrus ir darbingas. Hipokratas prieš 2500 metus sakė, kad medus yra „maistingas ir suteikia veidui gerą spalvą“. Hipokratas vartojo medų ir gyveno 107 metus. Didis tadžikų tautos sūnus Ibn Sina (Avicena) prieš tūkstantį metų patarė vartoti medų gyvenimui prailginti, darbingumui išlaikyti. Jis sakė: „Jei nori išsaugoti jaunystę, valgyk medų“.

Ir mūsų laikais žinomi bitininkai, varto-

jantieji medų, dirbantieji bityne, sulaukę daugiau kaip 100 metų amžiaus ir išlaikę stebėtiną žvalumą, gerą nuotaiką, darbingumą. Žinoma, šiuo atveju turi reikšmės ne vien medus, bet ir sąlygos — rami aplinka, darbas gryname ore.

Tačiau nereikia pamiršti, kad, vartojant medų, reikia prisilaikyti ir tam tikro saiko. Gydomo reikalams medus vartojamas praskiestas su vandeniu ar pienu — tai palengvina jo pasisavinimą. Suaugę gali suvalgyti 100—200 gramų medaus per parą, paskirstant jį po 30—60 g. ryte, 40—80 g. per pietus ir 30—60 g. vakare. Medus vartojamas 1,5—2 val. prieš pusryčius bei pietus, ir 3 val. po vakarienės. Vaikams medaus duodama tris kartus per dieną po arbatinį šaukštelį (apie 30 g. per parą), prisilaikant minėtosios tvarkos.

Vartoti medų patariama sistemingai du mėnesius. Per daug medaus vartoti nereikia, nes jis gali sutrikdyti kasos ir insulino gamybą.

Medus — vertinga maisto ir gydomoji priemonė. Jį reikėtų sistemingai vartoti kasdieniniame gyvenime.

Venų išsiplėtimo gydymas

Varikozinis (mazguotas) venų išsiplėtimas pasitaiko įvairiose kūno vietose, bet dažniausiai apatinėse galūnėse. Dažniau juo serga moterys, bet neretai serga ir vyrai, paprastai vidutinio ir ypač vyresnio amžiaus.

Venų išsiplėtimo priežastys gausios ir įvairios. Pastebėta, kad šia liga žymiai dažniau serga tie žmonės, kurių darbas susijęs su ilgu stovėjimu (pardavėjos, kirpėjos, virėjos, konduktorės, stomatologės ir pan.). Žmogui vaikstant, kojų raumenys, nuolatos susitraukdami, išstumia iš venų kraują, o ilgą laiką stovint, venose susirenka daug kraujo, ir jų sienelės pamažu plečiasi.

Kraujo cirkuliaciją kojose taip pat apsunkina nėštumas, įvairūs augliai mažajame dubenyje, širdies susirgimai, kas irgi neretai sukelia pastovų venų išsiplėtimą.

Apatinių galūnių venos turi vožtuvus, kurie neleidžia kraujui tekėti iš viršaus žemyn. Įgimtas ar įgytas vožtuvų nepakan-

kamumas nesulaiko atgalinio kraujo tekėjimo, venos persipildo kraujo ir plečiasi.

Išsiplėtę venų mazgai geriau matomi ligoniui stovint, atsigulus venos supliuška, sumažėja. Žmonės, kurių venos išsiplėtojusios, dažnai junta buką skausmą kojose, odos niežėjimą, greitą kojų nuovargį. Dėl kraujo apytakos sutrikimo kojų oda suplonėja, darosi melsva ir vėliau gali išopėti. Atsiradusios opos labai sunkiai gyja, turi blogą kvapą, neretai aplinkiniuose audiniuose ir venose atsiranda uždegiminiai procesai, o užgydytos opos dažnai vėl atsinaujina.

Išsiplėtę venų mazgai gali pratrūkti. Tada ligonis gali smarkiai nukraujuoti. Neretai tokiose venose vystosi uždegimas—tromboflebitas, kurį reikia ilgai ir atidžiai gydyti.

Reguliarūs pasivaikščiojimai, sportas, maudymasis gerina kraujo apytaką kojose, grūdina venų sieneles, padeda išvengti venų išsiplėtimo. Pradėjus vystytis venoziniam mazgam, siūloma bintuoti kojas elastingais bintais, naktimis laikyti kojas kiek aukščiau. Bintas dedamas nuo kojų pirštų iki kelio sąnario. Vietoj binto galima naudoti elastingas kojines, kurios gaunamos vaistinėse.

Jei ligonis turi dirbti stovėdamas, reikėtų stengtis pakeisti profesiją.

Mazgams didėjant ir atsiradus žymeniam negalavimui, taikomas chirurginis gydymas — venų perrišimas ir jų išėmimas, taip pat specialių vaistų suleidimas į išsiplėtusias venas ir jų užakinimas. Gydant injekcijomis, gali venose susidaryti krešulys atitrūkti nuo jų sienelių ir su kraujo srove patekti į plaučius, o nuo to ligonis gali staiga mirti. Nors ši kompleksija labai reta, bet geriau, prieš leidžiant vaistus, perrišti šlaunyje didžiąją poodinę veną ir tik po to gydyti injekcijomis.

Įvairūs operatyviniai gydymo būdai ir gydymas injekcijomis neapsaugo nuo ligos pasikartojimų. Po ilgesnio laiko gali vėl susidaryti išsiplėtę venų mazgai, nes negalima iš karto išpiauti ar užkrešinti visų kojų venų, o pasilikusios venos ar jų šakutės gali vėl išsiplėsti, ir gydymą tenka kartoti.

Gyd. J. Gradauskas

ŽEMĖ IR JŪRĄ SAUGO ŽMOGUS

I

Šūkauja, trankosi jūra,
Svaido į krantą bangas,
Lyg bombas sunkias.
Šūkauja, trankosi jūra,
Svaido į širdį
Gėlos aštriabriaunes šukes...

Jūros putojime, vėjų kaukimuos
Motinos raudą girdžiu...
...Grįžo į krantą kariai po kautynių —
Tėvas negrižo tada...
Skausmo skeveldras šiandien dar slepia
žemė ir jūra, gelmės širdžių...

II

Rankos nugairintos,
Rankos pūslėtos,
šturvalą sukančios,
Statančios rankos.
Jos susinėrė apie žemę ir jūrą.
širdys lyg šviečiančios saulės,
žmogiškos širdys.
Mintį ir svają,
Ir neapykantą
Nešančios širdys.
Jos sustatytos apie žemę ir jūrą,
Jos budi, saugo, myli...

Skeveldrom suraižytą,
Skausmo apakintą
Gydei, glaudei prie širdies
Lyg kūdikį savo planetą.
Ar šiandien pajėgs kas
Atplėšt ją nuo tavo krūtinės
Ir skausmo skeveldrų prisėti
žemę ir jūrą, ir žmogiškas širdis?..

Ramutė Girkontaitė

Nemirtingieji

Žvaigždės sušvinta ir krenta,
Upės nestovi vietoj,
Bangos sudūžta į krantą, —
Tiktai nemiršta poetai...

Priglaudė prūsų žemelė
Ažuolą — Donelaitį.
Graudų keistuolį Strazdelį
Priglaudė liepų giraitė.

Priglaudė skausmo dejonių
Lyriką Vienažindį,
Net ir didžiajam Maironiui
žemė paskyrė tik sprindį.

Kruvinos vėliavos plakės —
švietėsi liaudies svajonės,
Kai — Ave vita! — pasakęs,
Krito ant bėgių Janonis.

O prie devintojo forto
Vagnerio, jo Nibelungų
Paskutiniu ju akordu
Montvilos balsas apsunko.

Tilo griaustiniai dundėję,
Spindulius saulė pabėrė, —
Guldėm karstan Salomėją,
žemei atidavėm Nėrį.

Bet jų poetinis žodis
Tarsi lakštingala skamba.
žiburiu naktį praskrodęs,
Rytą saulėtekiu tampa.

žvaigždės sušvinta ir krenta,
Upės nestovi vietoj,
Bangos sudūžta į krantą, —
Tiktai nemiršta poetai.

E. Mieželaitis

GYVENIMUI

Tu duotas man tarytum saulė...
O gal šviesesnis?
Tu duotas man tarsi pasaulis...
O gal platesnis?
Tu nupirkta žmogaus krauju,
Pakelta jo iš pelenų,
Neši man tūkstančius svajų
Ir naują skambesį dainų...
Aš negailiu savęs, širdies, —
Ji niekad nepažins mirties,
Jei tavo pergalėm žydės,
Jei tavo grožiu ji švytės...
Tu visas visas man kaip saulė,
Tik daug šviesesnis.
Tu man — kaip ištisas pasaulis,
Tik dar platesnis.

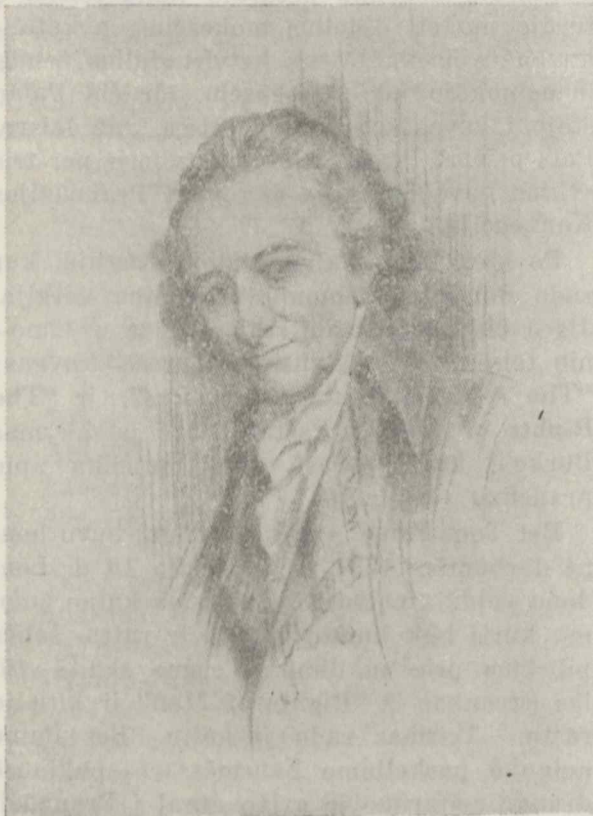
Natalija Druktenytė

Varnių raj. Karklėnų vid. mokyklos
abiturientė

Tom Paine: trijų šalių didvyris

ANTANAS METELIONIS

Iš visų pasaulyje buvusių žmonių, kurie savo darbais prisidėjo prie žmonijos gerbūvio ir laisvės pakėlimo, labai įžymioje vietoje stovi vardas **Tom Paine**. Jeigu šiandien Tom Paine vardas nestovi toje pat eilėje su Washingtono, Lincolno ir kitų Jungtinių Valstijų respublikos steigėjų, tai vien tik todėl, kad Paine kritikavo krikščioniškas dogmas ir supykėdė kunigiją, kuri visai niekino ir šmeižė jį gyvą ir tą patį daro jam jau prieš 149 metus mirus.

Thomas Paine

Apie Tom Paine randame įvairių autorių parašytų keliolika biografijų. Tūlos iš jų tai ne biografijos, bet šmeižtai to garbingo žmogaus. Prieš kiek metų Amerikoje pasirodė net keturios skirtingų autorių biografijos apie Tom Paine. Čia aš jas keliais žodžiais suminėsiu.

1. **“Thomas Paine, Prophet and Martyr of Democracy.”** By Mary Agnes Best. Knyga 406 puslapių. Išleista 1927 metais. Knygoje autorė gana bešališka ir pasako daug tiesos apie Paine, kurios Amerikos publika nežinojo.

2. **“Thomas Paine — Liberator.”** By Frank Smith. Puslapių 338. Išleista 1938 metais. Ir šitas knygos autorius logiškai ir pusėtinau bešališkai pasako daug tiesos apie tą didelį žmogų.

3. **“Citizen Tom Paine”.** By Howard Fast. Knyga 250 psl. Spausdinta 1942 metais. Šitos knygos autorius tada buvo skaitomas progresyviu ir net priešreligijiniu rašytoju, bet jo parašyta knyga apie Paine yra pilnai ant kunigijos kurpalio ištempta ir šmeižtas. Net kelis sykius skaičiau Amerikos pažangiojo spaudoje šitos knygos prielankią apžvalgą. Veikiausiai bus, kad tų apžvalgų rašytojai nebuvo knygos skaitę, o apie ją rašė tik nuo ausies...

H. Fast 20 sykių kartoja tą patį kunigijos melą, kad Paine retai prausėsis ir buvęs “nešvarus”. Arba, vėl, apie 40 sykių kartoja kitą kunigijos melą, kad Tom Paine buvęs girtuoklis ir tam panašiai. Jau šitas parodo, kad Howard Fast visai nerūpėjo parašyti bešališką to garbingo žmogaus biografiją, o tik pakartoti kunigijos melus ir gauti užmokėti.

4 **“Thomas Paine: America’s Godfather.”** By W. E. Woodward. Knyga turi 359 puslapius. Išleista 1945 m. Šita knyga daug geresnė už Fast’o, bet jos autorius katalikas, tai ir pakartoja nemažai senų kunigijos melų.

Tas dideliai garbingas žmogus, **Tom Paine**, gimė sausio 29 d., 1737 m. Būk syki B. Franklinas pasakojęs: “Ten, kur laisvė yra, tai mano šalis.” O Tom Paine atsakęs: “O ten, kur laisvės nėra, tai mano šalis.” Ir iš tiesų, kur laisvės nebuvo ir reikėjo už ją kovoti, ten buvo Tom Paine. Jis žodžiais, raštu ir su ginklu kovojo už žmonijos lais-

vę Amerikoje, Anglijoje ir Prancūzijoje.

Tom Paine jau buvo pasižymėjęs savo gabumais ir karingumu už žmonių laisvę Anglijoje, kai Benjaminas Franklinas davė jam supažindinimo laišką pas savo žentą Richard Bache, Philadelphijoje, kur Paine pribuvo lapkričio 30 d., 1774 m. Jis buvo tik 37 metų amžiaus.

Paine tuojaus gavo darbą — redaguoti "Pennsylvania Magazine." Kovo mėnesį, 1775 metais, tame žurnale tilpo Paine straipsnis "African Slavery in America." Tai buvo pirmas Paine šūvis prieš Vergiją ir prieš Angliją. Taipgi jis buvo pirmas, ką pradėjo Amerikoje rašyti už moterų teises, už vergų paliuosavimą, už persiskyrimo įstatymą, prieš monarchiją, už respubliką ir už žmonijos laisvę. Jo raštai buvo labai populiarūs ir plačiai skaitomi.

Paine knyga "Common Sense" daugiausia prisidėjo prie išplatavimo minties, kad jau laikas Amerikai pasiliuosuoti iš po Anglijos jungo. Tūli argumentavo, kad, esą, Anglijos valdžia yra nuo dievo ir todėl prieš ją negalima kovoti. "Nuo dievo — humbugas", atsakė Paine. "Nuo valdžios, kuri vietoje žmonėms tarnauti, tai juos padarė pilnais vergais, mūsų visų yra pirma užduotis pasiliuosuoti." Toliaus jis sakė: "Amerika jau yra išaugus iš vaikystės ir jau yra užtektinai didelė ir stipri save valdyti. Visai nėra reikalo duoti save valdyti šaliai, kuri yra už 3,000 mylių.

Jo "Common Sense" į du mėnesius buvo išparduota 120,000 egzempliorių, po du šilingus knyga. Jis už savo raštus nei cento neėmė, o viską aukavo dėl kovos už Amerikos laisvę. O kada buvo reikalas, tai pats stoji į kariuomenę ir kovojo su ginklu.

Kada Britanijos kariuomenė užėmė New Yorką ir jau daugeliui išrodė, kad Amerikos kariuomenė neatsilaikys ir pas daugelį buvo nupuolus viltis laimėti, tai tuo laiku pasirodė Tom Paine brošiura "Crisis" (Krizė), kurioje jis sakė: "Tironija, tai kaip pragaras, yra nelengvai nugalima. Bet mes turime savyje žinojimą, kad kur sunkesnė kova, ten didesni laimėjimai. Per savęs pasiaukojimą, per drąsią kovą mes turime progą laimėti, o per baimę ir pasidavimą mes patapsime vergais be ateities."

Paine "Krizė" sustiprino Amerikos kovotojų energiją, kada ta stiprybė labiausiai buvo reikalinga.

Taipgi Tom Paine yra nemažai prisidėjęs prie parašymo Amerikos "Nepri gulybės Deklaracijos" (Declaration of Independence). George Brandeis apie Paine sakė: "Tom Paine didelis žmonijos geradėjas buvo pirmas, kuris užmanė Amerikos nepriklausomybę ir labai daug prisidėjo prie jos įsteigimo. Jo atmintis ir darbai yra gerbiami visų tautų."

Kada Amerikoje laisvė jau buvo iškovota ir pastovi, tai Paine 1787 metais iškeliavo į Prancūziją. Tuo laiku Prancūzijos gyventojai gyveno karaliaus ir katalikų kunigijos pilnoj vergijoje. Keturi penktadaliai gyventojų bežemių neturėjo jokių teisių, o turėjo mokėti didelius mokesčius, o katalikų bažnyčia valdė tris ketvirtadalius žemės ir nemokėjo jokių mokesčių. Ir čia Paine stoji į kovą už žmonių teises, už laisvę. Pats priėmė Prancūzijos pilietybę ir per tris sykius buvo išrinktas atstovu į Prancūzijos Konvenciją.

Po kiek laiko Paine grįžo į Angliją, kur rado dėl darbo žmonių arti pilną vergiją. Jis ir čia atsidavusiai stoji į kovą už žmonių teises. Tuo klausimu parašė knygas: "The Address to the addressers" ir "The Rights of Man". Pastaroji, tai atsakymas Burke'į, kuris parašė didelį šmeižtą apie prancūzų revoliuciją.

Bet Tom Paine Anglijoje neilgai buvo lemta darbuotis. 1791 m. gruodžio 18 d. Londono valdžia patraukė jį į teismą kaip žmogų, kuris būk kursto žodžiu ir raštu šalies piliečius prie sukilimo. Teisme skaitė tūlas ištraukas iš "Rights of Man" ir kitų jo raštų. Teismas rado jį kaltu. Bet Paine nelaukė paskelbimo bausmės, o paklausė draugų patarimo ir grįžo atgal į Prancūziją. Čia jis buvo sutiktas ir priimtas su didele iškilme ir pagarba. Kada Prancūzijos liaudis nuvertė karaliaus Louis XV barbarišką valdžią ir žmonių valdžia nuteisė karalių ant mirties, tai karaliaus gyvybę gelbėti stoji Tom Paine, sakydamas: "Nužudykite karalių, bet palikite žmogų." Dėl šito pats Paine kad kiek būtų galvą praradęs: papuolė į kalėjimą, kur išbuvo visą

metą. Kalėjime bebūdamas jis parašė tą garsią ir kunigijai neapkenčiamą knygą "Age of Reason", kurioj jis labai vykusiai kritikavo bibliją ir religines dogmas. Tai buvo pirmas toks drąsus išėjimas prieš kunigijos apgavingą biznį.

Su šita knyga Tom Paine užsitraukė ant savęs amžiną kunigijos kerštą. Daugiausiai dėl to, kad jis išdrįso kovoti ne tik prieš karalius, prieš barbariškus valdininkus, bet ir prieš "dievo agentus".

Paine, išėjęs iš kalėjimo, jau buvo silpnos sveikatos, tai nutarė grįžti į Ameriką. Į Ameriką grįžo 1802 metais labai nusivylęs esančia padėtimi Prancūzijoje, kur jis buvo padėjęs žmonėms nusikratyti karaliaus ir laimėti laisvę, kur valdė militaris diktatorius Napoleonas: Anglijoje, kur jis buvo daug darbo įdėjęs ir nukentėjęs už žmonių laisvę, buvo didelis persekiojimas žmonių; Amerikoje, kuriai jis tiek daug paaukojo

dėl jos laisvės, tos laisvės mažai terado.

Valdžioj sėdėjo daugiausiai jo priešai, kurių darbai jam nepatiko. O kadangi jis buvo plačiai kunigijos apšmeižtas, tai net buvę jo artimi draugai dabar vengė, kad neužsitraukti kunigų ir davatkų nuožiūros.

Šitas didelis žmonijos ir progreso draugas, Tom Paine, mirė 1809 m. birželio 8-tą dieną, būdamas 72 metų. Jo religiniai priešai jo net kapinėse neleido laidoti, tai buvo palaidotas jo paties ūkyje, New Rochelle, N. Y., kur buvo pastatytas mažas antkapis su užrašu:

"Tom Paine, Autorius Common Sense."

1946 metais New Yorko valstijos seimelis nutarė Tom Paine pastatyt paminklą ir kitaip jį pagerbti.

Gerai, kad nors po 135 metų buvo pagerbtas žmogus, kuris to yra labai užsitarnavęs.

Žuvėdra

Bangelės putoja
Visam pakrašty...
Virš jūros lakioja
Žuvėdra graikšti.

Ji klykteli, ratą
Aukštai sukdamą —
Žuvėdra įprato
Skrajot klykdama.

Tai saulėn ji tiesia
Sparnus — kaip rankas,
Tai metasi tiesiai
Į žydras bangas.

Jei žaibas supliektų
Audros debesy,
Žuvėdra nebėgtų —
Žuvėdra drąsi.

Ji nertų prieš vėjus
Graikšti ir tvirta,
Sparnais susiliejus
Su jūros puta.

Ed. Selelionis

Baltijoje

Laivo denyje — mes ir kaimynai...
Laivas Baltijos mariomis plaukia.
Žiūri žvaigždės į mūsų tėvynę,
Į tave, nuostabi šviesiaplauke...
Mes arti mūsų Klaipėdos plaukiam.

Į rankas imk, mergaite, gitarą
Ir lietuvišką dainą pagroki
Apie laimę artojo prie marių
Arba linksmą žemaitišką šokį.
Imk, mergaite, gitarą ir groki.

Tesužino kaimynai ir broliai,
Teišgirsta visi, kas nežino,
Kokie skambūs gintaro karoliai,
Kokie žavūs prie Merkio beržynai...
Tepamato draugai ir kaimynai.

Į ranką tu paimki gitarą —
Visą vakarą groki ir groki.
O draugai ir kaimynai prie marių
Tegu šoka lietuvišką šokį...
Jiems draugystės tu dainą pagroki.

Jonas Lapašinskas

V. KARATAJŪTĖ -- ĮZYMI MOKSLININKĖ

R. ŽEMAITIS

Įkalbėtas draugų, tą vasarą pirmą kartą atvykau į Anykščius praleisti atostogų. Dienos pasitaikė saulėtos, nelietingos, ir aš žaliais aksominiais laukų takeliais nubrisdavau kas kartą toliau ir toliau. Kasdien prieš mano akis atsiverdavo vis nauji ir nauji neapsakomai žavūs šio krašto vaizdai, kurie, tur būt, niekada neišdils iš čia nors kartą pabuvojusių žmonių atminties.

Rodos, ir šiandien girdžiu vos vos šnabždančias, palinkusias Anykščių šilelio pušis. Pasilypėjęs ant kalvos, matau iš lėto vinguriuojančią, tyliai pliauškenančią savo vandenimis šventąją, visiškai pašaly jos ilgus metus čia besiilsintį Skandinavijos ateivį Puntuką — dabar drąsiųjų Lietuvos sakalų Dariaus ir Girėno paminklą.

Kartą prie aukšto šventosios kranto pamaciau prisiglaudusį nedidelį boluojančių palapinių miestelį.

— Turistai, — pagalvojau iš pradžių, bet priėjęs arčiau, pastebėjau žmones, kažką

atidžiai kasinėjančius, ilgų šerių šepetukais atsargiai valančius žemes nuo surastų daiktų paviršiaus.

Geologų ekspedicija, atvykusi iš Vilniaus, čia jau dirbo kelintą savaitę. Tarytum didžiulėje, milžiniškoje atverstoje knygoje mokslininkai skaitė šioje atodangoje Lietuvos žemės žilosios praeities istoriją. Kiekvienas padermės sluoksnis jiems pasakojo apie tai, kaip traukėsi prieš tūkstančius metų čia liūliavusi jūra, kaip per milijonus metų judėjo, raukšlėjosi, sudarydama kalvas ir nuokalnes, žemės pluta, kaip daug kartų keitė savo vagas upeliai ir upės.

Kaip visur, taip ir čia aplinkui nestigo paauglių — berniukų ir mergaičių. Skardus jų krykštavimas, atsimušęs aukštuose upės krantuose, aidu kartojosi, nuplaukdamas viršum geltonuojančių rugių laukų. Po dienos darbų, į pavakarę, geologus dažnai aplankydavo ir pagyvenę kolūkiečiai.

Šios ekspedicijos darbu susidomėjau ir aš. Jau kelintą vakarą čia atėjęs pastebėdavau, kad dauguma smalsuolių susispiėdavo aplink šviesiaplaukę, jauną, energingo veido merginą, kuri dienos metu atidžiai plušo prie atodangos, tirdama kiekvieną jos sprindelį. Tur būt, iš tiesų, niekas šioje ekspedicijoje taip nemokėjo įtikinamai ir aiškiai papasakoti apie įdomų savo darbą, apie Lietuvos žemės paslaptis, kaip paleontologė **Valentina Karatajūtė**. Ir koks buvo ne tik pačios mokslininkės, bet ir jos naujų draugų džiaugsmas, kai ji tamsiai melsvame devono sluoksnyje surado gyvenusios prieš 250—300 milijonų metų didelį senovės žuvies — asterolepio šarvo kaulą, daug kitų mokslinės reikšmės turinčių iškasenų.

Taip "Lietuviškose Alpėse" užsimezgė pažintis su šia gabia mokslininke.

Pirmoji šalyje

Lietuvos Geografijos-geologijos instituto technikos ir stratigrafijos sektoriaus vyr. mokslinė bendradarbė Valentina Karatajūtė

tė kilimo iš Lazdijų. Baigusi Ukmergės vidurinę mokyklą, ji atvyko mokytis į Vilniaus Valstybinio universiteto gamtos mokslų fakultetą. Dar bestudijuodama pirmuosiuose kursuose, būsimoji mokslininkė pasirinko sunkią šaką — paleoichtiologiją — tyrinėjančią senovės žuvų rūšis. Svarbiausia buvo tai, kad iki tol tokio specialisto Lietuvoje iš viso nėra buvę, o tyrinėti šias žuvis buvo labai svarbu, nes įvairiose respublikos vietovėse iškasama nemaža jų liekanų.

V. Karatajūtė buvo pirmoji. Jai teko eiti sunkiu keliu, pirmajai išminti taką šioje mokslo šakoje. Atkakli, ryžtinga mergina ėjo nesvyruodama. Ėjo ten, kur sunkiausia.

Baigusi universitetą, jaunoji specialistė išvyksta aspirantūron į Maskvą. Čia, vadovaujama įžymaus paleontologo profesoriaus D. Obručevio, ji susipažįsta su nepaprastai plačia ir gausia tarybinių mokslininkų surinkta iškasenų medžiaga.

Nepastebimai bėga laikas prie knygų, prie mikroskopų, tyrinėjant ir nustatant iškasenų amžių. Dar greičiau jis lekia įdomiose ekspedicijose Leningrado ir Pskovo srityse, kuriose ji dalyvauja, stengdamasi vis daugiau sužinoti iš vyresnių mokslo draugų, perimti iš jų patyrimą. O prieš akis dar gulėjo mokslinis darbas.

— Nebeužteko vien dienų. Teko neretai ir naktimis padirbėti, — prisimindama tuos metus, pasakoja mokslininkė.

1958 metai Valentinos gyvenime buvo pirmieji pergalės metai. Panaudodama iš knygų įgytas žinias ir ekspedicijų metu sukauptą medžiagą, jaunoji mokslininkė parašė ir sėkmingai apgynė disertaciją. Už šį mokslinį darbą Valentina Karatajūtei buvo suteiktas biologijos mokslų kandidato laipsnis.

Po to jaunoji mokslininkė grįžo į Lietuvą. Pereitais ir užpereitais metais ištisas vasaras ji prabuvo ekspedicijose, kurios buvo surengtos Lietuvos šiaurėje ir kaimyninėse Latvijos ir Estijos respublikose. Iš sukauptos gausios medžiagos jai pavyksta atkurti labiausiai tobulą asterolepio maketą. Mokslininkė Valentina Karatajūtė pirmoji Tarybų Sąjungoje aprašė visas šias šarvu-

tosios žuvies genties rūšis ir priėjo išvados, jog iškasenų šarvų likučiai, kurie anksčiau buvo priskiriami dviem žuvų gentim, iš tikrųjų priklauso tiktai vienai genčiai, kuri būdinga vien mūsų šalies vidutiniam devonui. Savo mokslines išvadas ji sulygino su tomis, kurios buvo padarytos, ištyrus žuvų liekanas, rastas Škotijoje, Grenlandijoje, Špicbergene ir kitur. Jos teigimas pasitvirtino.

Tai didelis gabios Lietuvos mokslininkės atradimas, leidžias dar labiau patikslinti mūsų šalies devono stratigrafiją, praturtinti mokslą žiniomis apie gyvybės raidą, jos vystymąsi žemės planetoje.

Naujas didžiulis darbas

Apie V. Karatajūtės darbus jau spėjo sužinoti ir kitų užsienio šalių mokslininkai. Pereitais metais Kopenhagoje vykusioje Tarptautinės geologų konferencijos XXI sesijoje buvo ir Lietuvos geologų darbų rinkinys. Jame anglų, prancūzų ir rusų kalbomis buvo išspausdinti ir dviejų Valentinos Karatajūtės mokslinių darbų aprašymai.

Dabar mokslininkė susirašinėja su Berlyno Humboldto universiteto profesoriumi Grossu, Londono gamtos muziejaus profesoriumi Uartu, Stokholmo universiteto profesoriumi Stensio, keičiasi su jais moksline literatūra.

— Šiuo metu, — pasakė V. Karatajūtė, — ruošu kapitalinį, daugiau kaip 1000 puslapių, mokslinį darbą. Jame apibendrinu medžiagą, kurią sukaupiau per maždaug dešimt metų. Tikiuosi, kad per keletą metų šį darbą užbaigsiu, o tada galėsiu apie jį ir plačiau papasakoti.

KOPOS IR PUŠYS

Kas supylė tą didelį smėlį?
Pušeles kas ant kopų sukėlė?

Gal tai jūra pati sugalvojo —
Pušeles į kopas paviliojo,

Kad jos visad pakrantėj stovėtų,
Dieną naktį į jūrą žiūrėtų...

“Lietuvos pionierius”

IŠ ATSIMINIMŲ IR ISTORIJS

Ruzveltas, "Naujoji dalyba" ir komunistai

A. BIMBA

Didžioji ekonominė 1929-1940 metų krizė — depresija, neapsakomai nuskurdinusi didesnes darbo žmonių mases, giliausiai atsiliepė į įvairių Amerikos žmonių sluoksnių bei klasių ir jų politinių partijų nusistatymus, supratimus ir poelgius. Komunistų partija, aišku, negalėjo būti išimtis. Reikia atsiminti, kad kaip tik šiuo laikotarpiu JAV Komunistų partijos, nors palyginti neskait-

F. D. Roosevelt

lingos nariais, darbo žmonių masėse įtaka buvo gana didelė, o istorinėse bedarbių kovose prieš alkį, taip pat kovose už socialinio saugumo sistemą, kuria šiandien jau naudojasi milijonai amerikiečių, buvo nusveriamą. Deja, Komunistų partijos nusistatymas ne visuomet buvo nuoseklus. Jį galima padalyti į keturis trumpus periodus, būtent: 1932-1935 m., 1935-1939 m., 1939-1941 m. ir 1941-1945 m. Kiekvienu tuo periodu Komunistų partijos santykiai su Ruzveltu ir jo programa, kuri Amerikos istorijon įėjo "Naujosios dalybos" pavadinimu, buvo skirtingi. Bet kad šitą visą isto-

rinį laikotarpį teisingai ir pagrindiniai suprasti, tai būtina reikalinga nors paviršutiniai susipažinti su Franklino Delano Ruzvelto (Roosevelto) socialine-politine filosofija.

Ruzvelto filosofija apie kapitalizmą

Ruzveltas, kaip žinia, buvo stambus kapitalistas ir tik kapitalizmu tikėjo, tik kapitalizmą jis laikė "amžina" ir geriausia "žmogaus išgalvota bei sukurta" socialine sistema. Jokios kitos socialinės santvarkos geresnė už kapitalistinę santvarką jis nepripažino. Iš kitos pusės, Ruzveltas tikėjo taip vadinamu "progresyviu kapitalizmu", atmesdamas seną, konservatyvišką, reakcinę koncepciją, pagal kurią valstybei (buržuazinei) teturi rūpėti nedidelės turtuolių saujelės pelnai ir interesai. Pirma, girdi, tokia koncepcija yra nežmoniška, o antra, ir svarbiausia, ji patį kapitalizmą veda į pražūtį. Šitoks kapitalizmas, būtent "haverinis kapitalizmas", sakė Ruzveltas, kasa pats sau duobę. Anksčiau ar vėliau JAV žmonės jo nebepakės ir prieš jį sukils.

Ruzvelto supratimas buvo daug maž toks: Kapitalistinė santvarka susideda iš dviejų pagrindinių klasių su pagrindiniai "vienodais" interesais. Kapitalistai yra savininkai, samdytojai, darbdaviai — kapitalas. Darbininkai yra darbo jėga—darbas. Kaip kapitalas negali apsieiti be darbo, taip darbas negali apsieiti be kapitalo, jiedu vienas kitam būtina reikalingi. Jei taip, jie vienas kitą turi pripažinti, vienas su kitu turi skaitytis ir vienas kito teises, pareigas ir privilegijas gerbti. Kitais žodžiais, pagal Ruzvelto supratimą, kapitalas ir darbas turi bendradarbiauti. Kapitalas negali tik plėtotis ir plėsti. Jis turi daryti nusileidimų darbu.

Šitai dalykus suderinus, pagal Ruzvelto filosofiją, kapitalizmas gali tiesiog amžinai

laikytis. Ir, girdi, tiktai toks kapitalizmas turi teisę gyvuoti. Kitaip pasakius, Ruzveltas pasiskelbė kapitalizmo išganytoju. Ir kaip tik šia koncepcija bei filosofija buvo pagrįsti visi Ruzvelto prezidentavimo žygiai. Pavyzdžiui, jis pripažino darbininkams teisę vienyti, organizuoti į profesines sąjungas ir organizuotomis pastangomis ginti, žinoma, kapitalizmo rėmuose, savo kasdieninius poreikius. Jis net asmeniškai ne kartą ragino gyvuojančias profesines sąjungas susijungti į vieną centrą, sakydamas, kad tarpsavinė profsąjungų kova yra nepateisinama ir žalinga tiek darbininkams, tiek visam kraštui. Jis net pats buvo pasiūkęs pas save Amerikos darbo federacijos ir Industrinių organizacijų kongreso vadus ir ragino tuodu abudu judėjimu susivienyti į vieną organizaciją su viena vadovybe. Jis sakė, kad tik taip susivienijusios profesinės sąjungos gali tinkamai atlikti savo misiją jo "progresyvaus kapitalizmo" sistemoje.

Amerikos "užmirštasis žmogus"

Bet pradėkime su istoriniais 1932 metų prezidentiniais rinkimais. Dar pavasarį, dar prieš kandidatų iškėlimą, balandžio 7 d. Ruzveltas per radijo tinklą pasakė tik dešimties minučių kalbą, kurią "suprato visa Amerika". Šitoje savo kalboje Ruzveltas išskėlė savo garsų šūkį: "Gelbėkime užmirštąjį žmogų." Ir tai buvo šūkis, kuris, reikia pasakyti, jį išrinko į šalies prezidento vietą. Tuoj visoje šalyje užvirė diskusijos, kuriose išryškėjo įvairių žmonių, įvairių partijų bei grupių pozicija.

Tai kas gi per vieni buvo tie Ruzvelto "užmirštieji žmonės"? Pirmiausia, žinoma, tie dvylika ar trylika milijonų bedarbių ir jų šeimos. Taip pat prie "užmirštųjų žmonių" prisiskaitė milijonai dar tebedirbanančių darbininkų, kurie neturėjo jokio užtikrinimo, kad jie nebus išmesti laukan. "Užmirštaisiais žmonėmis" jautėsi ir didelė dalis smulkiųjų biznierių, smulkiųjų fabrikantų bei savininkėlių, kuriuos kasdien begailingai naikino didieji kapitalistiniai rykliai. Prie "užmirštųjų žmonių" save priskaitė ir milijonai darbo fermerių, kuriems kasdien grūmojo žemės išvaržymas.

žodžiu, "užmirštaisiais žmonėmis" jautėsi milžiniška Amerikos žmonių dauguma.

Prasidėjus rinkiminei kampanijai, Ruzveltas, kaip Demokratų partijos kandidatas, vėl beveik kiekvienoje kalboje kėlė naujus, konkrečius, praktiškus šūkius ir pasiūlymus — niekados, žinoma, neišeidamas iš savo buržuazinės filosofijos bei koncepcijos ribų. Pav., spalio 6 dieną savo kalboje Ruzveltas žadėjo tam "užmirštajam žmogui" didesnę užtikrinimą, kad apdraudimas žmogaus senatvėje, ligoje ir netekus darbo yra šiais laikais minimalinis darbo žmonių poreikis. Spalio 12 dieną jis priešinas "taupymui dolerio badaujančių žmonių sąskaita". Spalio 20 dieną jis žadėjo kovoti už paskyrimą daugiau federalinių fondų šelpimui bedarbių, maitinimui alkanųjų. O baigdamas rinkiminę kampaniją jis šaukė: "Duokite man jūsų pagalba ne vien tik laimėjimui balsų, bet taip pat laimėjimui karo dėl atsteigimo Amerikos jos pačios žmonėms!" Kitaip sakant, Ameriką užgrobė didieji pelnagrobiai ir privedė ją prie katastrofos. Išrinkite Ruzveltą šalies prezidentu ir jis darys viską, kad toji Amerika būtų sugrąžinta josios žmonėms. Lapkričio 7 dieną Amerikos žmonės taip ir padarė. Už Ruzveltą balsavo 22,521,325 piliečiai, o už Huverį, respublikonų kandidatą, tik 15,957,537. Iš 48 valstijų už Ruzveltą pasisakė 42, o tik 6 už Huverį.

Rinkimuose su savo kandidatais taip pat dalyvavo Komunistų partija ir Socialistų partija. Socialistų partijos kandidatas Norman Thomas gavo 884,781 balsą, o Komunistų partijos kandidatas William Z. Fosteris tik 102,991 balsą. Tiesa, Komunistų partijos kandidatas ne visose valstijose buvo įtrauktas į kandidatų sąrašą ir tuo būdu ne visose valstijose žmonės galėjo už jį balsuoti. Tačiau patys komunistai pripažino, kad jeigu ir visose 48 valstijose Fosteris būtų figūravęs kandidatų sąrašė, didelio skirtumo balsų skaičiuje nebūtų buvę. Viena, lenktynės ėjo tarp didžiųjų kapitalistinių partijų, ir vidutinis amerikietis galvojo šitaip: gelbėjimuisi iš huverinio alkio ką nors apčiuopiamo laimėti galima tik po "ruzveltine vėliava", nes nėra jokios vilties revoliucinei partijai laimėti rinkimus. Kita, Ko-

munistų partijai labai pakenkė ir josios sektantinė linija.

Šitas laikotarpis yra toks svarbus istorijos lapas, jog labai pravartu prie jo ilgiau apsistoti.

Komunistų pasiruošimas rinkimams

JAV Komunistų partija puikiai suprato padėties rimtumą ir labai anksti pradėjo ruoštis rinkiminei kampanijai. Deja, ji nepajėgė tiek pačioje rinkiminėje kampanijoje, tiek pirmajame Ruzvelto prezidentavimo periode išnaudoti susidariusias prielankias sąlygas, kad pasiektų plačiąsias liaudies mases su savo programa ir šūkiais.

Dar pavasarį, būtent 1932 metų balandžio mėnesį įvykęs Komunistų partijos Centro Komiteto plenumas pažymėjo, kad "ekonominė krizė pasiekė naujas gilumas ir dar vis tebegilėja", kad "kapitalo ofensyvas prieš mases nuolatos aštrėja", kad "buržuazija praveda pirkimo jėgos sumažinimą pagalba infliacijos, naujo algų mažinimo, paskubos sistemos, racionalizacijos, didinimo nedarbo", kad "gilėjančią ekonominę krizę lydi ir smarkina aštrėjimas tarptautinių santykių, pirmiausia tarp kapitalistinio pasaulio ir Tarybų Sąjungos, paskui pačios kapitalistinės santvarkos viduje", ir tuo būdu "kapitalistinis pasaulis vis smarkiau ir smarkiau slenka į naują pasaulinį karą." Iš kitos pusės, plenumas suranda, kad "tokiose sąlygose neišvengiamai apsieiškia vis didesnis kairėjimas tų masių, kurios iki šiol nebuvo įtrauktos į kovas", ir kad "tas kairėjimas pasireiškia formoje masinių kovų, kurios auga tiek savo didumu, tiek apimtimi". Plenumas pažymi, kad ir "mūsų fermeriai jau pradeda visoje šalyje bruzdėti", ką parodo vienuolikoje valstijų einąs jų streikas.

Šaukdami savo partijos suvažiavimą kandidatams į JAV prezidento ir viceprezidento vietas nominuoti, kuris įvyko Čikagoje, 1932 metų gegužės 28 ir 29 dienomis, komunistai ragino Amerikos darbo žmones susivienyti ir kovoti už pravedimą tokios programos:

1. Už apdraudimą nuo nedarbo ir už socialinę apdraudą valstybės ir samdytojų lėšomis.

2. Prieš Huverio vyriausybės vykdomą darbo užmokesčio mažinimo politiką.

3. Už greitą pašalpą vargingiesiems fermeriams.

4. Už lygias teises negrams.

5. Prieš kapitalistinį terorą: prieš visokias darbininkų teisių varžymo formas.

6. Prieš imperialistinį karą; už gynimą Kinijos ir Tarybų Sąjungos.

Suvažiavimas iškėlė William Z. Fosterį JAV Komunistų partijos kandidatu į prezidento vietą ir James V. Fordą į viceprezidento vietą. Partija išvystė energingą rinkiminę kampaniją. Jos kandidatai pasakė dešimtis kalbų. Visur žmonės masiškai rinkosi išgirsti revoliucinės partijos kandidatus.

Bet koks buvo Komunistų partijos kandidatų nusistatymas? Su kokiais argumentais jie stengėsi pasiekti ir laimėti nuskurdintas ir krizės išvargintas liaudies mases?

Komunistų nusistatymas patiems komunistams atrodė labai aiškus, paprastas ir suprantamas. Jis buvo maždaug toks. Prezidentats Huveris, nepaisydamas liaudies poreikių ir tarnaudamas stambiajam kapitalui, įkyrėjo žmonėms iki gyvo kaulo. Baisi ekonominė krizė yra kitas ryškus Respublikonų partijos politikos pragaištingumo įrodymas. Tokia padėtimi naudojasi kita kapitalistinė partija — Demokratų partija, kuri, laimėjimui rinkimų, negaili demagogijos, gražių, viliojančių pažadų. Alkio, skurdo ir apleidimo verčiami žmonės krypta prie tos kitos partijos ir jos kandidato. Tuo būdu išvada: revoliucinio darbininkų judėjimo ir visos darbo liaudies šiuose rinkimuose pats didžiausias priešas nebe tiek respublikonai, kiek demokratai. Kaip tik nuo pastarųjų dabar komunistams ir tenka gelbėti darbo liaudį!

Su kuo darbo žmonėms?

Tokį komunistų nusistatymą puikiai išdėstė jų kandidatas W. Z. Fosteris savo kalboje Ohio valstijos sostinėje Kolumbus. Pirmučiausia jis pabrėžė, kad tarp respublikonų ir demokratų nėra jokio skirtumo, nes abi šios partijos yra kapitalo partijos. Pamatinių skirtumų nėra nei jų rinkiminėse programose. "Respublikonų partijos plat-

formą galėtų priimti Demokratų partija, — sakė Fosteris. — Demokratų partijos kandidatas galėtų būti Respublikonų partijos kandidatu; ponas Huveris galėtų būti pono Ruzvelto kabineto nariu ir priešingai. Tie vyrai yra didžiųjų kapitalistų atstovai ir abu jie tarnauja kapitalistų klasei”.

Tiesa, “Demokratų partija veikia kaip opozicinė partija, — sakė Fosteris, — bet jos opozicija tik žodžiais. Tai yra partija, kuri tarnauja kapitalistams, arba kuri, kapitalistų supratimu, jiems patarnaus, padėdama patraukti savo pusėn nepasitenkinusias mases, tas mases, kurios yra nusivylę Huverio valdžia ir ieško kokio nors palengvinimo. Na, ir Demokratų partija su savo demagogija, radikaliomis frazėmis ir apgaulingais pažadais darbininkams ir varginėms farmeriams kaip tik ir paskirta atlikti šitą užduotį. Ponas Ruzveltas yra prisidengęs liberalizmu, prisidengęs radikalizmu, bet kaip plonutė yra jo toji skraistė jau daugelyje atvejų buvo ryškiausiai parodyta”. Fosteris popunkčiai įrodo tarpe tų partijų ir jų kandidatų visišką panašumą. Pav., paimkime ekonominę krizę. Girdi, kadangi “krizės kyla iš kapitalizmo prieštaravimų”, “iš pačios kapitalistinės sistemos pobūdžio”, tai, suprantama, nebus didelio skirtumo, kas bus prezidentu, kas kraštui vadovaus, kas sėdės Baltuosiuose rūmuose Vašingtone.

Taip komunistai argumentavo ir įrodinėjo rinkiminės kampanijos metu. Bet šitas visiškai negatyvus nusistatymas link Ruzvelto ir jo “Naujosios dalybos” nebuvo pakeistas ir po rinkimų. Priešingai, jis buvo pravedamas dar energingiau. Ant rytojaus po rinkimų komunistų spauda sakė, kad “nors Ruzveltas laimėjo rinkimus, bet darbininkams jisai nieko neduos”, kad mes “turėsime naujus aktorius, bet jie vaidins tą pačią dramą, kurią vaidino respublikonai” ir t.t. Tuoj po rinkimų savo pareiškime dėl rinkimų rezultatų Fosteris pabrėžė, kad “pasikeitė tik asmenys”, kad demokratams laimėjo “tiktai panaudodami aiškiausią apgavystę”, tik “siūlydami miglotus pažadus” ir t.t. Komunistai neabejoja, sakė Fosteris, kad “darbininkai, kurie šiandien

buvo Ruzvelto apgauti, rytoj išstos prieš jį”...

O ryšium su naujojo prezidento inauguracija 1933 metų kovo 4 dieną, komunistams vadovaujant visoje šalyje buvo suaruštos masinės darbo žmonių demonstracijos, kurios praėjo tokiais šūkiiais:

“Už pašalpą badaujantiems bedarbiams ir jų šeimoms!

“Už bedarbių apdraudą valdžios ir samdytojų sąskaita!

“Prieš bedarbių mėtymą iš namų ir prieš darbininkų namų pardavinėjimą už mokesčius ir skolas!

“Nė cento karo reikalams!

“Nė vienu centu neturi būti numažinamos algos.

“Lygios, pilnos teisės negrams, duodant pašalpą ir darbą!

“Piniginė pašalpa dirbantiems farmeriams!”

Ruzveltas prie valstybės vairo

Iš savo pusės, tapęs prezidentu, nė vienos valandos nedelsdamas, Ruzveltas pradėjo savo “Naujosios dalybos” programą praktikoje konkretizuoti. Tuoj buvo sušauktas neeilinis Kongreso posėdis, kuriam prezidentas pateikė savo pasiūlymus. Pradėjo pasirodyti vienas po kito nauji potvarkiai ir įstatymai, kaip tai — žemės ūkio sutvarkymo aktas, Bankinis aktas, Saugumo aktas, Namų savininkams paskolų teikimo aktas, Nepaprastas fermų apsaugos aktas, Civilinio konservavimo aktas, Nacionalinio industrinio atstatymo aktas, Federalinių viešųjų darbų administracijos aktas ir visa eilė kitų.

Prieš šitą Ruzvelto programą tuoj sukilo stambusis kapitalas, visokios rūšies ir visokio plauko reakcininkai, kuriuos Ruzveltas pavadino “ekonominiais rojalistais” ir paskelbė jiems kovą. Prieš Ruzvelto pasiūlymus ir reformas sukilo ir šalies Aukščiausias teismas, vieną po kito Ruzvelto pasiūlymus, Kongreso priimtus ir užgirtus, paskelbdamas priešingais JAV konstitucijai. Ruzveltas ėmėsi priemonių teismą perorganizuoti, išvežant iš jo reakcinius teisėjus.

Tokiose sąlygose revoliuciniam judėjimui buvo reikalinga nauja politika, naujas poži-

tyvus nusistatymas, padarant skirtumą tarp pasiūlymų ir pasiūlymų, tarp įstatymų ir įstatymų. Deja, nebuvo tas padaryta. Dar kartą Komunistų partija atmetė visą "Naujosios dalybos" programą. 1933 m. kovo mėn. pabaigoje partija išleido manifestą, kuriame pareiškė, kad visa "Ruzvelto politika, kaip jau praktikoje paaiškėjo, yra politika, vedama bankininkų ir fabrikantų naudai prieš darbo minių reikalus", kad "gyventi ar mirti klausimas reikalauja darbo minioms sudaryti bendrą frontą", kad "visos darbininkų organizacijos—Amerikos Darbo Federacija, Socialistų partija, o ypač Komunistų partija dėtų visas pastangas visus darbo žmones sujungti į vieną solydų frontą:

"Prieš Ruzvelto alkio ir karo programą; prieš prievartos darbus, prieš darbininkų darbo užmokesčio mažinimus, už darbo užmokesčio padidinimą, už žmonišką pašalpą bedarbiams, už darbo valandų sumažinimą, nesumažinant užmokesčio ir už pašalpą smulkiesiems fermeriams."

Kongreso sesijai pasibaigus, Komunistų Partijos Centro Komitetas paskelbė sesijos darbų apibūdinimą, pabrėždamas, kad prezidento Ruzvelto vadovaujamas Kongresas "pakankamai išpildė kiekvieną demokratų rinkiminėje kampanijoje duotą bankininkams ir fabrikantams pažadą", o "begėdiškai užtylėjo daug pažadų, padarytų taip vadinamam Ruzvelto "užmirštajam žmogui — darbininkui ir farmeriui". Komitetas teigė, kad mūsų "darbininkų klasei vienintelė iš krizės išeitis, tai revoliucinė išeitis". Deja, darbininkų klasė nebuvo nei paruošta, nei pasiruošusi tokiai išeičiai.

Dar ir 1934 m. Komunistų partija tebesilaikė tos pačios linijos. Pavyzdžiui, savo pranešime partijos suvažiavimui, kuris įvyko kovo mėnesio pradžioje, generalinis sekretorius pasiūlė organizuoti "Sovietų galią", "atimti be atlyginimo iš kapitalistų pramonę" ir "steigti socializmą". Suvažiavimo kreipimėsi į JAV žmones partija numatė tik "revoliucinę išeitį", įkuriant "revoliucinę darbininkų valdžią ir, su jos pagalba, "socialistinę visuomenę". Bet toje istorinėje konjunktūroje šios skambios revoliucinės frazės, kaip vėliau išryškėjo, buvo tik fra-

zės. Jos nepadėjo Komunistų partijai laimėti darbo mases. Jos izoliavo partiją nuo masių. Todėl vėliau partija visą šio laikotarpio savo politiką pavadino "kairiąja sektantine klaida".

Komunistai pakeičia nusistatymą

1935 metais jau pilnai išryškėjo stambiojo kapitalo priešinimasis Ruzvelto "Naujai dalybai" ir Komunistų partija pradėjo keisti savo nusistatymą. Kai šalies Aukščiausias teismas pradėjo vienas po kito "Naujosios dalybos" įstatymus panaikinti, paskelbdamas juos priešingais šalies konstitucijai, komunistų spauda griežčiausia pasmerkė Aukščiausią teismą kaip reakcijos ir stambiojo kapitalo įrankį. Ji sveikino Ruzvelto pagrūmojimą "apkarpyti teismo galią". Ji taipgi sveikino Amerikos Darbo Federacijos vadus, kurie taipgi reikalavo "apkarpyti Aukščiausio teismo autoritetą." O Komunistų partija tiesiog reikalavo tuoj "Aukščiausią teismą pažaboti" ir iškėlė šūkį: "Šalin Aukščiausio teismo saivaliavimas!"

1936 metais savo rinkiminėje programoje Komunistų partija nebesiūlė nei "revoliucinės išeities," nei "kūrimo revoliucinės darbininkų valdžios," o pateikė šaliai konkrečią, praktišką programą, kurioje buvo reikalaujama "išplėsti viešuosius darbus," "įvesti nedarbo apdraudą, senatvės pensiją ir socialinį užtikrinimą nuo skolų ir nepakeliamų mokesčių," o "priversti turčius mokėti mokesčius". Komunistų partijos šūkis: "Demokratija ar fašizmas, pažanga ar reakcija — štai kur svarbiausias, centrinis klausimas 1936 metais." Programa baigiasi pareiškimu, kad "komunizmas yra 20-ojo amžiaus amerikozizmas."

Franklin Delano Ruzveltas išrenkamas prezidentu antram terminui. Kartu su milžiniška Amerikos žmonių dauguma rinkimų rezultatais džiaugiasi ir komunistai. Komunistų spauda sveikina rinkimų rezultatus kaip "baisų smūgį Hearstui ir fašistiniams Volstričio gaivalams." Komunistų partija savo pareiškimе pabrėžia, kad "šiuose rinkimuose Amerikos žmonės uždavė didelį smūgį reakcijai."

Stambiojo kapitalo sukilimas prieš Ruz-

veltą ir jo "Naująją dalybą" nebuvo komunistų prasimanymas. Sukilimas buvo gerai suorganizuotas ir energingai diriguojamas. Štai 1937 m. gruodžio mėnesio pradžioje Niujorke įvyko didžiulis fabrikančių suvažiavimas, kuris išskėlė reikalavimus: "panaikinti Nacionalinį darbo santykių įstatymą," "uždrausti sėdėjimo streikus," "plačiai panaudoti teismo uždraudimus prieš streikuojančius darbininkus," "uždrausti streikus, reikalaujančius profsąjungų pripažinimo," "atmesti pasiūlymą Kongresui, kad jis nutartų sutrumpinti darbo savaitę ir nustatyti minimalų darbo užmokestį" ir t.t. O to paties mėnesio 16 d. spaudoje buvo pranešta, kad Jungtinių Valstijų Prekybos buto organo "Nation's Business" redaktorius Merle Thorpe kalbėjo Detrote į 1,200 farbikantų ir ragino juos "griebtis ginklo prieš valdžią."

Šiuo laikotarpiu Komunistų partija ir komunistinė spauda labai energingai gina Ruzveltą ir jo "Naująją dalybą" prieš monopolistinio, stambiojo kapitalo puolimus. Pav., 1937 m. rugpiūčio mėn. 20 d. komunistų spaudoje žinių antraštė skambėjo: "Ruzveltas pliekė diktatorius stambiuosius kapitalistus. Parodė, kad jie yra Amerikos priešai, savanaudiški žmonių engėjai"; rugsėjo mėn. 30 d.: "Piliečių laisvė svarbiau, negu pelnai, sako prezidentas Ruzveltas"; lapkričio 27 d.: "Respublikonai ir Coughliniečiai pataria nužudyti Ruzveltą," "respublikonų laikraščiai kriminališkai kursto prieš Ruzveltą"; gruodžio mėn. 22 d.: "Ruzveltas tęsia kovą už darbo valandų ir algų nustatymą." Kompartijos CK savo pranešime partijos suvažiavimui pabrėžia, kad "Prezidento Naujoji Dalyba, nežiūrint savo silpnumų, yra svarbi besikuriančio demokratinio fronto prieš monopolistinį kapitalą dalis"; komitetas ragina "sulaikyti monopolistinių kapitalistų streiką prieš Naująją Dalybą, sumušti dešiniųjų demokratų ir respublikonų bendrą frontą" ir t.t.

1939 m. komunistų spauda dar energingiau gina Ruzveltą ir jo "Naująją dalybą" prieš stambųjį kapitalą. Ji sveikina Ruzveltą, kai jis "ragina demokratiją suvienytomis jėgomis atremti fašizmą," kai jis "reikalauja, kad Kongresas paplatintų socialinį

draudimą, apimant dar 16 milijonų darbo žmonių," kai jis "smerkia ryklius-engėjus paprastų žmonių," arba kai jis "reikalauja paskirti \$3,860,000,000 šalies atgaivinimui."

Prieš karo pavojų!

Ryšium su fašizmo laimėjimu ir išigalėjimu Ispanijoje, padidėjo visam pasauliui fašizmo ir naujo karo grėsmė. Ruzveltas pasisako prieš agresorius ir už suvienytas pastangas išlaikyti taiką. Tarybinė spauda pripažįsta, kad "Ruzvelto pareiškimas prieš užpuolikus yra svarbi dvasinė parama taikai." "Izvestijos" nurodo, kad "tai kalba žymaus ir drąsaus valstybės vyro." Dienraštis sako: "Amerikos valdžia surado žodžius, kurie parodo supratimą, kad reikia praktiškų žingsnių kovai prieš užpuolikus. Eilė idėjų, išreikštų Ruzvelto kalboje, tiesiai sutinka su idėjomis, už kurias Tarybinė diplomatija neatlaidžiai kovoja. Tarpe tų idėjų yra prezidento pareiškimas, jog karas yra užkrečiama liga, vis tiek, ar jis būtų paskelbtas ar nepaskelbtas. Jis gali savo sukurin įtraukti valstybes ir tautas, toli esančias nuo pradinės mūsų scenos."

Amerikos komunistinė spauda pilnai užgyrė Ruzvelto nusistatymą, pasisakymą prieš Hitlerį ir Mussolinį, jo pareiškimą, kad "Amerika turi laikytis su Anglija ir Francūzija prieš fašistus." Ji rašė: "Sovietai sveikina Ruzveltą, kad jis šaukia nacius ir Italiją nieko nepulti per dešimt metų."

Tačiau, kaip žinome, nieko neišėjo iš Tarybų Sąjungos pastangų sudaryti bendrą frontą su Anglija ir Francūzija prieš hitlerinę Vokietiją ir fašizmą. Nuo dabar įvykiai sekė vienas paskui kitą. 1939 m. rugpiūčio mėnesį Tarybų Sąjunga pasirašo nepuolimo sutartį su Vokietija. Bet ta sutartis, kaip vėliau paaiškėjo, Hitleriui nieko nereiškė, tai buvo tik jo manevras, apgavystė. Amerikos komunistų spauda energingai gina Tarybų Sąjungos nusistatymą. Hitleris pradeda karą prieš Lenkiją, kuri atsisakė priimti Tarybų Sąjungos siūlomą militarinę pagalbą. Lenkijai pritaria Anglija ir Francūzija ir 1939 m. rugsėjo mėn. 3 d. paskelbia karą Vokietijai.

Padėtis vis darosi rimtesnė. Tarybų Są-

junga deda visas pastangas neleisti karui išsiplėsti į pasaulinį karą. Amerikos Komunistų partija visomis jėgomis kovoja prieš Jungtinių Amerikos Valstijų įsivėlimą į karą, kuris tuo laiku buvo aiškiai imperialistinis karas—susikirtimas tarp dviejų kapitalistinių jėgų už rinkas, už investmentus, už teisę vergti ir išnaudoti silpnąsias, mažąsias tautas ir kolonijas. Reikia žinoti, kad tuo laiku ir prezidentas Ruzveltas ir jo šalininkai taip pat kalbėjo prieš Amerikos traukimą į konfliktą. “Mes pabrėžiame,” tuo būdu sakė komunistai, “jog mes stipriai remiame mūsų šalies prezidento nusistatymą prieš Amerikos įvėlimą į karą arba į varžbas ir prieštaravimus, kurie jau įstūmė didelę Europos dalį į suirutę. Mes remiame prezidento išreikštą pasiryžimą vartoti šios šalies įtaką, kad karas neišsivystytų dar plačiau, kad į karą nebūtų įtrauktos Šiaurinė, Centrinė ir Pietinė Amerikos.”

Prieš karą ir fašizmą

Reikia, be to, atsiminti, kad didžiosios krizės laikotarpis taip pat buvo laikotarpis, kai kapitalistinis pasaulis galvatrūkiomis ruošėsi naujam karui, kai ginklavimosi lenktynės virė virė, kai agresyvusis fašizmas ne tik Vokietijoje ir Italijoje, bet visose kapitalistinėse šalyse vis drąsiau kėlė galvą, ir todėl darbo liaudies kova prieš naują karą ir fašizmą darėsi vis svarbesne visų kasdieninių kovų prieš priespaudą ir išnaudojimą dalimi. Ir komunistai visur toms kovoms vadovavo.

Dar 1932 metų rugpiūčio 21-22 dd. Paryžiuje įvyko Pasaulinis kongresas prieš naują imperialistinį karą. Ruošdamasi kongresui, JAV Komunistų partija visuose pramonės centruose surengė darbo žmonių demonstracijas prieš karo pavojų. Be šūkių prieš bado grėsmę, už bedarbių apdraudą ir už socialinę apdraudą, buvo taip pat keliami šūkiai: “Kovokime prieš naujos skerdynės rengėjus.” “Kovokime, kad karo tikslams skiriami pinigai būtų teikiami šelpimui badaujančių bedarbių ir jų šeimų!”

1933 metais Niujorke įvyko didžiulis Antikarinis kongresas, kuriame dalyvavo ir įžymusis kovotojas už žmonijos laisvę prancūzas Henri Barbūsas. Kongresas išleido

ugningą antikarinį manifestą į Amerikos ir viso pasaulio žmones.

1934 metų rugsėjo 30 dieną, komunistams vadovaujant, Čikagoje įvyko kongresas prieš karo ir fašizmo pavojų.

Komunistų Internacionalo VII-as Kongresas, įvykęs Maskvoje 1935 m. rugpiūčio 20-25 dienomis, išskėlė šūkį: “Už bendrą frontą prieš karą ir fašizmą!” Amerikos komunistai šį Kominterno šūkį neatidėliodami ryžosi įgyvendinti. Tų pačių metų lapkričio mėn. įvyko Komunistų partijos CK plenumas, kurio priimtoje rezoliucijoje sakoma: “Jungtinėms Valstijoms tikrai grėšia augančio fašizmo pavojus. Jei masės nebus laiku pakeltos prieš tą pavojų ir jei jos nebus sumobilizuotos su galinga Farmerių-darbininkų partija užstoti jam kelią, jis gali čia laimėti.” Plenumo nutarime sakoma, kad “nuo dabar vyriausias šūkis turi būti “Prieš karą ir fašizmą!”

1936 metų sausio 4 dieną Amerikos darbo žmonių kongresas prieš karą ir fašizmą įvyko Clevelande, Ohio valstijoje. Jame buvo priimta plati konkrečių pasiūlymų programa:

1. Darbuotis, kad būtų sustabdyta ginklų ir šaudmenų gamyba bei pervežimas tiek taikos, tiek karo metu, remti streikus ir kitus veiksmus prieš karinių medžiagų gabenimus;

2. Iškelti aiškūs ir pasmerkti JAV valdžios vykdomus plačius karinius pasiruošimus; kovoti už tai, kad skiriami karo tikslams pinigai būtų pervesti šelpimo reikalams, o taip pat sveikatos apsaugos ir švietimo reikalams;

3. Priešintis didėjančiam jaunimo militarizavimui mokyklose...

4. Remti nusiginklavimo pasiūlymus, kuriuos Tarybų Sąjunga įteikė Tautų Lygai;

5. Reikalauti priimti įstatymus dėl neutraliteto, kurie apimtų visas karines medžiagas, reikmenis ir paskolas, ir kad šalies prezidentas negalėtų savo nuožiūra duoti bei perleisti tas medžiagas, reikmenis ir paskolas kuriai nors kariaujančiai šaliai;

6. Prisidėti prie tarptautinės veiklos prieš karą ir padėti kolonijinėms ir kitoms

tautom kovoti prieš išnaudojimą ir priešpaudą;

7. Nuolat įrodinėti ryšį tarp karo ir fašizmo, demaskuoti fašizmą ir kovoti prieš jį;

8. Priešintis visokiems judėjimams ir reiškiniams, vedantiems į fašizmą;

9. Kovoti prieš Amerikos fašistų partingas sunaikinti pilietines teises:

10. Priešintis visokiems įstatymams, atimantiems iš kareivių teisę gauti literatūros, kurioje išdėstoma bet kokia programa, siekianti taikos, laisvės ir teisybės.

Kovoje prieš karo pavojų šiuo laikotarpiu, suprantama, komunistai nebuvo vieni. Pats prezidentas Ruzveltas dar 1939 metais pareiškė, kad Amerika visais būdais vengianti karo. Tų pačių metų spalio mėnesio pradžioje Amerikos Darbo Federacija pasisakė prieš Amerikos įsitraukimą į karą. Dar ir 1940 metų pradžioje Kongreso 76-oje sesijoje prez. Ruzveltas prižadėjo militariniai į Europos karą nesikišti, ir už tai jį karštai pasveikino komunistinė spauda.

Žygiai į karą!

Bet padėtis kasdien keitėsi ir kasdien vis aiškiau matėsi, kad Amerika palaipsniui įsitraukia į karą. Pav., 1939 metų spalio mėnesį JAV Senatas nutarė leisti pristatinti ginklus Anglijai ir Francūzijai. Lapkričio mėnesį paaiškėjo, kad Amerika savo "talkininkams" padės ir finansiniai. Tomis dienomis taip ir mirga pranešimai iš Vašingtono:

"Amerika jau gabena karo reikmenis į Europą"; "talkininkai gaus Amerikoje pinigų karui vesti"; "Ruzveltas remia paskolą Suomijai" ir pan.

1940 metai pasidaro kritiški metai. Juo toliau, tuo ryškiau darosi, kad prez. Ruzveltas vairuoja Amerikos užsieninę politiką ta linkme, jog Amerikos įsitraukimas į karą darosi vis labiau neišvengiamas. Iš Vašingtono liejasi pranešimai: "Ruzveltas reikalauja Amerikai 50,000 lėktuvų, dar virš bilijono dolerių kariniams reikalams"; "Ruzveltas sudarė komisiją spartesniam Amerikos apginklavimui"; Ruzveltas numato pasaulinį karą"; "Ruzveltas žada visomis galimybėmis remti talkininkus"; "Ruzveltas ragina Kongresą įvesti karinę prievolę

Jungtinėse Valstijose taikos metu": "draf-tuos 12 milijonų amerikiečių karinei tarnybai" ir t.t.

Iš kitos pusės, augo ir aštrėjo ir pasipriešinimas karui ir vyriausybės programai. 1940 metų rugsėjo 4 dieną į Vašingtoną suplaukė 2,000 liaudies atstovų iš visų Amerikos kampų pasisakyti prieš vyriausybės politiką. Suvažiavimas ėteikė prezidentui reikalavimą, "kad būtų atmetas įstatymo projektas dėl privalomos karinės tarnybos."

Į kovą prieš karo pavojų stojo ir kai kurios profesinės sąjungos. Pav., 1940 metų rugpiūčio mėn. pradžioje įvykęs St. Louis mieste, Mizurės valstijoje, Jungtinės automobilių pramonės darbininkų sąjungos suvažiavimas vienbalsiai pasisakė prieš privalomos karinės tarnybos įvedimą. Prieš ruošimąsi karui pasisakė ir Metalų rūdos kasyklų ir liejyklų darbininkų sąjunga. Bet aktyviausiai prieš karą kovojo Jungtinės angliakasių sąjungos ir Industriųjų organizacijų kongreso prezidentas John L. Lewis. Jis atvirai pasmerkė Ruzveltą už traukimą Amerikos į karą ir ragino darbininkus balsuoti už Respublikonų partijos kandidatą į prezidentus. Lapkričio mėnesyje įvykęs Atlantic City mieste, Niudžersės valstijoje, Industriųjų organizacijų kongreso suvažiavimas, vardu penkių milijonų organizuotų darbininkų, pasisakė prieš karo pavojų ir reikalavo, kad Amerika nesikištų į europinį karą.

1940 metų lapkričio mėnesį įvyko nauji prezidentiniai rinkimai. Ruzveltas sulaužė nuo Vašingtono laikų įsigyvenusią tradiciją, pagal kurią tas pats žmogus negali būti JAV prezidentu daugiau kaip du terminus, ir išstatė savo kandidatūrą trečiam terminui. Nors Respublikonų partijos kandidatas Wendel Willkie įrodinėjo, kad Ruzvelto išrinkimas užtikrintų Amerikos išivėlimą į karą Europoje, Ruzveltas buvo išrinktas didžiule balsų dauguma.

Komunistai ir visi karo priešai taip pat rinkimų rezultatuose įmatė karo pavojaus padidėjimą. Jie teigė, kad Ruzveltas, gavęs žmonių pasitikėjimą, dar energingiau rems anglius ir francūzus, taip pat suomių, kurie kariavo prieš Tarybų Sąjungą. Taip

ir buvo: 1941 m. vasario mėnesį Kongreso Atstovų butas, o kovo mėnesį Senatas užgyrė Ruzvelto karinius pasiūlymus. Kovo 13 dieną prezidentas pareikalavo, kad Kongresas tuojau paskirtų septynis bilijonus dolerių dėl paramos ginklais Anglijai ir "kitoms demokratijoms." Jis pareiškė, kad Amerika jau "pasiruošusi karui"...

Paskutinės pastangos

Komunistai kaltino Ruzveltą laužyme savo pažadų Amerikos žmonėms ir dar labiau paaštrino kovą prieš jo vadovaujamos vyriausybės prokarinę programą. 1941 metų balandžio 5—6 dienomis Niujorke įvyko didžiulis visos šalies liaudies kongresas už taikos išsaugojimą, prieš karą. Dalyvavo 5 tūkstančiai delegatų. Kongresas priėmė pareiškimą, kuriame, tarp kitko, sakoma:

"Ruzveltas ir Vilkis buvo iškilmingai pažadėję žmonėms saugoti taiką. Dabar vienas ir kitas begėdiškais-ciniškais žodžiais ir darbais sumindžiojo tą pasižadėjimą.

"Įvairiomis gudrybėmis ir apgavystėmis politiniai mūsų šalies valdovai privedė šią šalį prie pragaištingo kranto, mažų-pamažu stumdami žmoniją prie karo kvailybės.

"Mes neapkenčiame hitlerizmo ir žinome, jog tie, kurie norėtų įkurti Amerikos imperiją bendradarbiaudami su Hitleriu, yra tokie pat Amerikos žmonių išdavikai, kaip ir tie, kurie, trokšdami vis daugiau aukso, eina į imperišką sąjungą su Churchillu, su Anglija".

Kongresas priėmė septynių punktų prieš karo grėsmę programą:

"1. Pasitraukti iš šio antrojo pasaulinio karo ir laikytis nuo jo nuošaliai.

"2. Ginti ir gerinti amerikiečių gyvenimo lygį.

"3. Atgauti ir sustiprinti konstitucines laisves.

"4. Nuimti karo našta nuo varguomenės sprando.

"5. Apsaugoti pimtųjų privalomą karinę tarnybą teises.

"6. Amerikos užsienio politika turi kovoti už taiką.

"7. Vykdyti žmonių taiką".

Birželio mėnesio 7-8 dienomis tame pačiame Niujorke įvyko Amerikos rašytojų suvažiavimas, kuris pareiškė:

"Mes kalbėsime tiesą apie šį piktadarišką karą.

"Mes matome, kad dabartinis karas yra žvėriška ir begėdiška kova dėl pelnų, žemių ir rinkų pasidalijimo. Mes smerkiame bandymą įtempti mus į karą kaip pasityčiojimą iš Amerikos žmonių ir kaip išdavystę prieš juos.

"Mes matome, kad Anglijos ir Amerikos karo meistrų ir jų vokiškųjų priešininkų tikslai ir veikimo būdai yra visiškai vienodi.

"Mes giliai jaučiame savo pareigas kaip kaip rašytojai... mes su pasididžiavimu pareiškiame, kad mūsų menas negali būti nuperkamas ir parduodamas".

Vokietija užpuola Tarybų Sąjungą

Bet kaip tik šioje įtempčiausios prieš karą, prieš Amerikos išitraukimą į europinį karą veiklos valandoje, 1941 metų birželio 22 dieną, kaip perkūnas iš giedro dangaus, trenkė žinia: "**Hitleris pradėjo karą prieš Tarybų Sąjungą**". Tą patį padaro ir fašistinė Italija. Nacių lėktuvai pradėjo iš oro sėti mirtį ir sunaikinimą ramios socialistinės Tarybų Sąjungos miestuose ir kaimuose. Patys pirmieji mirties smūgiai teko Tarybų Lietuvai!

Staiga karo pobūdis pasikeitė. Komunistų supratimu, prasidėjęs kaip imperialistinis karas tarp kapitalistinių valstybių, dabar pavirto pasauliniu, teisingu, išsivaduojamuoju karu prieš plėšikiškąjį fašizmą. Nuo dabar darbo žmonių interesai reikalauja visomis jėgomis triuškinėti hitlerinę Vokietiją ir fašistinę Italiją ir jų talkininkus. Anglija pažadėjo remti Tarybų Sąjungą. JAV vyriausybė pasmerkė nacių įvykdytą Tarybų Sąjungos užpuolimą, o birželio 25 dieną prezidentas Ruzveltas pažadėjo padėti Tarybų Sąjungai kare prieš Vokietiją.

Savaime suprantama, Amerikos komunistai negalėjo nepakeisti savo nusistatymo. Jau pirmosiomis karo dienomis jie pradėjo reikalauti, kad Amerika visais būdais remtų Tarybų Sąjungą, taip pat, žinoma, Angliją ir Francūziją.

JAV Komunistų partijos Centro Komiteto plenumas, įvykęs birželio 29 dieną, paskelbė į Amerikos žmones atsišaukimą, kuriame, tarp kitko, buvo sakoma:

“Hitleriniai fašistai žiauriai užpuolė Tarybų Sąjungą, sulaužydami nepuolimo sutartį ir nepaisydami taikos ir neutraliteto politikos, kurią vykdė Tarybų Sąjunga. Tas žygis nepaprastai padidino hitlerinio fašizmo pavojų visų tautų tautinei gyvybei, taip pat ir Jungtinių Valstijų liaudies socialiniam ir tautiniam saugumui. Garbinga ir galinga apsigynimo kova, vedama Raudonosios armijos ir Tarybų Sąjungos apsievienujų tautų, narsi jų kova, kad išvyti ir sutriuškinti užpuoliką, sudaro progą Jungtinių Valstijų žmonėms ir visoms tautoms susivienyti ir užsitikrinti pilną ir visišką Hitlerio ir hitlerizmo sunaikinimą.

“Ginkime Ameriką, visokeriopai padėdami Tarybų Sąjungai, Anglijai ir visoms tautoms, kovojančioms prieš Hitlerį!

“Reikalaukime, kad JAV glaudžiai bendradarbiautų su Anglija ir Tarybų Sąjunga, kad karu fašizmas būtų sutriuškintas!

“Mūsų valdžia turi vykdyti demokratinės kovos politiką prieš fašizmą!

“Šalin tuos, kurie nuolaidžiavimais stengiasi nuraminti hitlerizmą — šalin naujos miuncheniškos išdavystės rengėjus!

“Teikti visokeriopą pagalbą Kinijos liaudžiai, kovojančiai už savo tautinę nepriklausomybę! Neduoti jokios paspirties išiveržėliams japonams!”

Dabar Amerikos komunistinė spauda sveikina kiekvieną vyriausybės pasižadėjimą remti Tarybų Sąjungą ir kiekvieną jos žygį, vedantį prie tiesioginio Amerikos įsitraukimo į karą. Liepos mėnesį komunistų spaudos pranešimai iš Washingtono skamba: “Amerikos karo laivyno ministras Knox ragina Ameriką tuoj kirsti smūgį naciams!” “Knox sako, kad Tarybų Sąjungos karas — tai proga sutriuškinti Hitlerį”. “Ruzveltas nebeužtikrina, kad Amerika išvengs karo.” “Prez. Ruzveltas sako Kalininui: “Amerikos žmonės remia Rusiją”. “Grėšia pavojus Amerikos saugumui, todėl prez. Ruzveltas ragina prailginti karinės tarnybos laiką.” Tas pats rugpiūčio mėnesį: “Ruzvelto atstovas Harry Hopkins užtikrina greitą paramą Tarybų Sąjungai”. “Amerika jau imasi praktiškai remti Tarybų Sąjungą”. “Prezidentas Ruzveltas tarėsi su Ta-

rybų Sąjungos karine misija”. “Amerika pažada visą galimą pagalbą Tarybų Sąjungai” ir t.t.

Už laimėjimą iki paskutinio kraujo lašo

1941 metų gruodžio 7 dieną Japonijos lėktuvai iš pasalų užpuolė Amerikos karo laivyną Pearl Harboro uoste, Havajuose, nuskandindami daug laivų ir apie du tūkstančius jūrininkų. Gruodžio 8 dieną prezidentas Ruzveltas pasiūlė Kongresui paskelbti Japonijai karą. Kongresas taip ir padarė. Amerikos komunistai karštai sveikino šį vyriausybės žygį. Komunistų partijos Centro Komitetas nutarė remti karą prieš Japoniją ir visus vyriausybės veiksmus karą laimėti. Komiteto pareiškime sakoma:

“Komunistų partija prižada savo ištikimybę, savo pasišventusį darbą ir paskutinį kraujo lašą rėmimui mūsų šalies šioje didžiausioje iš visų krizių, kurios bet kada grėsi jos gyvybei. Sutikdami su istorinių pavyzdžių tų komunistų vadų, kurie 1861 metais įstojo į Jungtinių Valstijų armiją ir kuriems prezidentas Lincolnas davė karininkų įgaliojimus, šiandien šimtas tūkstančių amerikiečių komunistų pasižada remti šį dar didesnę karą prieš vergovę, karą už viso pasaulio laisvės gynimą”.

Komitetas pasmerkė visus, kurie tebesipriešino Amerikos karui ir sakė: “Visi amerikiečiai turi susilieti į vieną galingą tautinės vienybės sriovę.. Viskas tautinei vienybei! Viskas laimėjimui pergalės prieš pasaulinio masto fašistinę vergovę!”

Gruodžio 11 dienos rytą Vokietija ir Italija paskelbė karą Jungtinėms Valstijoms. Tą pačią dieną, prezidentui Ruzveltui pasiūlius, Kongresas paskelbė karą Vokietijai ir Italijai. Gruodžio 14 d. Komunistų partijos Centro Komitetas išleido pareiškimą, kurį pasirašė pirmininkas W. Z. Fosteris ir sekretorius Robertas Minoras, kuriame buvo sakoma:

“Užpuolimai, kuriuos padarė fašistinės Ašies valstybės, sudaro vieną užpuolimą, todėl ir pasipriešinimas tautų, kurios nenori būti pavergtos, turi būti vieningas pasipriešinimas. Tautinis gyvenimas visų laisvų šalių, jų tarpe Anglijos, Tarybų Sąjungos, Jungtinių Valstijų, Kinijos ir Lotynų Ame-

rikos respublikų, turi būti ginamas bendromis tų šalių santarvės jėgomis. Amerikos nacionaliniai interesai reikalauja, kad ji dalyvautų tokioje pasaulinėje santarvėje, pilnoje karinėje sąjungoje, kad fašistiniai pavergėjai būtų sunaikinti.

“Amerikos Komunistų Partija pasižada pilnai remti karui dedamas pastangas kiekviename fabrike ir kiekviename mūšio lauke, šiame kare prieš patį šlykščiausią visų žmonių ir visų tautų pavergimą”.

Tarybų Sąjungos, Jungtinių Valstijų ir Did. Britanijos karas buvo pripažintas visų laisvę mylinčių žmonių ir tautų karu prieš fašistinę vergovę. Amerikos komunistai tapo ištikimiausiais ir energingiausiais jo rėmėjais iki pilnos pergalės. Nėra jokios abejonės, jog toks Komunistų partijos nusistatymas daug padėjo sumobilizuoti visas amerikiečių jėgas karui. Komunistų įtaka buvo ypač jaučiama profesinėse sąjungose ir tokiose masinėse gamybose kaip plieno, gumos, žibalo, automobilių, žemės ūkio padarų ir kt. Komunistų įtaka buvo didelė jaunimo ir studentijos judėjime. Tais laikais buvo labai veikli ir turėjo daug narių Jaunųjų komunistų lyga.

Negalima, žinoma, sakyti, kad komunistai visais klausimais sutiko su vyriausybės politika karo metu. Ypač komunistams nepatiko Amerikos ir Anglijos delsimas atidaryti antrą frontą prieš hitlerinę Vokietiją. Nors jie jautė, kad delsimas pirmiausia pareina nuo anglių priešinimosi tokio fronto atidarymui, bet jiems atrodė, kad ir mūsų vyriausybė ir pats prezidentas nesima griežtesnių žygių paskubinimui antrojo fronto atidarymo. Ir jeigu pagaliau antrasis frontas buvo atidarytas, tai čia nemažai pasidarbavo komunistai, išpopuliarindami antrojo fronto idėją Amerikos žmonių tarpe.

Prezidento Ruzvelto mirtį 1945 metais Amerikos komunistai laikė dideliu nuostoliu tiek jų kraštui, tiek visai žmonijai. Pirmia, jie puikiai suprato jo vaidmenį bendroje žmonijos pastangose prieš fašistinį žvėrį, kuris buvo užsimojęs nublokšti žmoniją atgal į barbarizmo laikus; antra — jie nu-jautė, kad Harry Trumanui paėmus šalies

vairą į savo rankas, iš naujo pakils tos reakcinės jėgos, kurios buvo laikinai nutildytos, jėgos, kurios niekuomet nesusitaikė su ta mintimi, kad Jungtinių Amerikos Valstijų bendradarbiavimas su Tarybų Sąjunga bendrame kare prieš fašizmą yra geras dalykas, naudingas pačioms Jungtinėms Valstijoms.

“Visas pasaulis liūdi kartu su Amerika, jai netekus jos didžio ir mylimo sūnaus”, sakė Komunistų partijos Centro Komitetas. “Mes turime užpildyti tą spragą, kurią padarė jo mirtis, susivienydami jo dvasia ir supratimu. Mes turime užbaigti tuos darbus, kuriuos jis paliko neužbaigęs...”

“Ruzvelto mirtis — didžiulis smūgis visam kraštui ir visam demokratiją, taiką ir laisvę mylinčiam pasauliui”, rašė lietuvių dienraštis “Laisvė”.

“Prezidentas Ruzveltas buvo vienas retų vyrų, numačiusių pirmiau negu kas kitas, kas laukia mūsų šalį ir visą pasaulį. Jis numatė fašizmo pavojų, jis numato karo pavojų ir jis tam ruošė kraštą daug anksčiau, negu kiti iš tikrųjų suprato, kur link mes krypsime... Drąsiai galima sakyti, jog Franklinas Delano Ruzveltas buvo vienas iš retų prezidentų, ir jis mūsų krašto istorijoje atsistos greta Washingtono, Jeffersono ir Lincolno”.

KOMJAUNUOLIAI

Jaunystė mus į priekį ves.
Išeisim ten, kur liaudis rodo.
Reikės — nutiesime gatves,
Reikės — paversim taigą sodu.

Jaunystės džiaugsmo šypsena
Papuoš miestus ir žalią kaimą.
O širdyse — svaja viena:
Kovot už mūsų liaudies laimę.

Mes — komjaunuoliai. Mes jauni.
Į saulę tėviškę iškelsim.
Jei šiandien mes — ugnies pilni,
Girdės ir amžiai mūsų balsą.

Audronė Skabeikaitė

Kauno S. Nėries v. vid. mokykla, X-a kl.

J. Matulis -- mokslininkas, visuomenininkas

PROF. P. BRAZDZIŪNAS

Tarybinė santvarka Lietuvoje atskleidė visiems darbo žmonėms plačiausius galimus siekti mokslo, ugdyti savo kūrybines jėgas ir aktyviai prisidėti prie materialinių bei kultūrinių vertybių kūrimo, siekiant sudaryti šviesesnį ir laimingesnį gyvenimą. Ir darbo žmonės neliko abejingi šiems galimūmams. Apie tai kalba įvykę Lietuvoje per praėjusius 20 tarybinio gyvenimo metų didžiuliai pasikeitimai visose ekonominio bei kultūrinio gyvenimo srityse. Krašte išaugo didelė įvairių šakų pramonė, žemės ūkis virto pajėgiu ir vis besivystančiu, plačiai mechanizuotu socialistiniu žemės ūkiu. Švietimo įstaigų ir mokyklų tankus tinklas apraizgė visą kraštą, pasiekdamas ir tolimiausias jo vietas, respublikoje veikia daugiau kaip dešimt aukštųjų mokyklų, kuriose mokosi dešimtys tūkstančių jaunuolių. Bet visus šiuos pasikeitimus toli pralenkia pasikeitimai mokslinio darbo srityje. Buržuazinėje Lietuvoje nebuvo skatinamas mokslinis darbas. Nebuvo nė vieno mokslo tiriamojo instituto, tuolaikinėse negausiose aukštosiose mokyklose jį buvo sunku vystyti; ir tik pavieniai užsispyrėliai dirbo jį niekieno neremiami. Visai kitokia mokslinio darbo padėtis dabartiniu metu. Krašte įkurta dešimtys įvairių mokslo institutų ir probleminių laboratorijų, kuriuose dirbamas labai svarbus teoriniu ir praktiniu požiūriu mokslinis darbas. Jau pirmaisiais tarybinės santvarkos Lietuvoje metais (1941 m. sausio mėn. 16 d.) buvo įkurta Lietuvos T. S. R. Mokslų akademija, kuri greitu laiku išaugo ir pasidarė pajėgiausiu krašto mokslinio darbo organizavimo bei koordinavimo centru. Šiuo metu ji apima 11 mokslo tiriamųjų institutų, kuriuose dirba tiriamąjį darbą gausus mokslo darbuotojų būrys.

Vykdydama Komunistų partijos iškeltą mokslo ryšio su praktika stiprinimo uždavinį, Lietuvos TSR Mokslų akademija dirba didelį darbą, turintį svarbią reikšmę tolesniam mokslo ir kultūros vystymui ir respublikos pramonės bei socialistinio žemės ūkio

stiprinimui. Jos institutuose dirbamas mokslinis darbas apima beveik visas kultūros ir gamybos šakas. Čia nagrinėjamos Lietuvos TSR energetikos bei gamybos vystymo kryptys, priemonės žemės ūkiui bei gyvulininkystei pakelti, tiriami krašto turtais bei jų racionalaus panaudojimo būdai, krašto ekonomikos klausimai, lietuvių tautos istorijos, lietuvių kalbos ir literatūros aktualiausios problemos, vis labiau plečiami mokslinio tyrimo darbai matematikos, fizikos, chemijos ir kitose mokslo srityse. Šio plataus mokslinių tyrimų darbo priešakyje yra Lietuvos TSR Mokslų akademijos prezidentas akademikas drg. **J. Matulis**. Nuo 1946 m. Mokslų akademija išaugo ir sustiprėjo, išaugino gausų mokslinių kadro būrį ir pasidarė vadovaujančiu respublikoje mokslinio darbo centru. Daug pastangų čia padėjo jos prezidentas J. Matulis.

Drg. J. Matulis, siekdamas mokslo, patyrė visus sunkumus, su kuriais tekdavo susidurti einantiems mokslus kapitalistiniame krašte neturintiems jaunuoliams. Baigęs darbo jaunimo vidurinę mokyklą, jis įstojo į Kauno universiteto Matematikos-gamtos fakultetą, pasirinkdamas mėgiamą mokslo sritį — fizinę chemiją. Vėliau jis ją studijavo pas žymiausius tos srities mokslininkus užsienyje. Mokslo tiriamąjį darbą jis pradėjo dirbti dar studijų metu. Nors ir labai apkrautas kitokiais darbais, drg. J. Matulis ir dabar tęsia mokslinio tyrimo darbą. Suprasdamas didelę elektrocheminių katodinių procesų aiškinimo teorinę ir praktinę reikšmę kovojant su metalų korozija, jis išvystė elektrocheminių katodinių procesų, vykstančių metalams nusėdant, eksperimentinį tyrimą. Remiantis šios srities gausių tyrimų duomenimis, jo sukurta koloidinė-cheminė metalų nusėdimo reiškinų teorija. Drg. J. Matulis ir jo vadovybėje dirbančių mokslo darbuotojų šios srities darbai plačiai žinomi Tarybų Sąjungoje ir už jos ribų. Jie turi ne tik didelę teorinę, bet ir praktinę reikšmę blizgančioms metalinėms dangoms sudaryti.

Lietuvos TSR Mokslų akademijos prezidentas J. Matulis nėra vien tik savosios mokslo srities žymus mokslininkas. Jis gerai pažįsta gretimas — matematikos, fizikos mokslų sritis. Kruopščiai sekdamas šių sričių institutų mokslo tiriamąjį darbą bei rezultatų pritaikymą praktikoje, jis kelia jų darbo trūkumus, griežtai kovodamas su mažaverčių klausimų nagrinėjimu, nukreipdamas jų darbą mokslui ir liaudies ūkiui svarbių problemų nagrinėjimui. Nepasilieka be jo dėmesio ir visuomeninių mokslų institutai. Būdamas plataus mąsto ir gilios erudicijos mokslininku, jis plačiai domisi ir šių institutų moksline veikla ir pasiekimais, organizaciniu darbu. Ekonomikos, lietuvių tautos istorijos, lietuvių kalbos ir literatūros aktualiausių problemų tyrimo organizavimas, lietuvių tautos kultūrinio palikimo saugojimas ir tyrimas irgi visada yra jo dėmesio centre ir susilaukia reikalingos paramos.

Mokslų akademijos prezidentas drg. J. Matulis rūpinasi ne tik šių dienų Akademijos veikla, bet ir jos išplėtimu. Jau šiais metais numatoma įsteigti mikrobiologijos ir biochemijos institutą, organizuoti skaičiavimo centrą. Lietuvos Mokslų akademija antroje savo veiklos dvidešimtmetyje žymiai išsiplėdė, institutų bei mokslo įstaigų skaičius padidėdė du—tris kartus.

Drg. J. Matulis auklėja ir jaunąją mokslininkų kartą, dėstydamas universiteto studentams, vadovaudamas aspirantų darbams, ugdo aukštai kvalifikuotus tarybinius specialistus. Daugelis jų dabartiniu metu sėkmingai dirba mokslinį darbą Chemijos ir cheminės technologijos institute. Studijuojantis chemijos mokslus jaunimas drg. J. Matulį gerai pažįsta kaip gerą pedagogą, mokslinio darbo vadovą, visos eilės chemijos srities vadovėlių (Koloidų chemija, Fizinės chemijos praktikos darbai ir kt.) ir monografijų autorių.

Plačioji tarybinė visuomenė drg. J. Matulį pažįsta kaip aktyvų visuomenės veikėją ir įdomų paskaitininką. Kas nėra klausęs jo įdomių ir turiningų paskaitų, pranešimų per radiją bei pasisakymų įvairiomis progomis. Visada jie palieka gilų įspūdį. Ne mažiau reikšmingi yra ir jo gausūs pe-

riodinėje spaudoje straipsniai įvairiausiais klausimais. Drg. J. Matulis yra aktyvus kovotojas su religija ir prietarais. Jo ateistiniai veikalai (Mokslas kovoje su prietarais ir religija, Religijos kilmė, Kova su religiniais prietarais ir kt.) plačiai darbo žmonių skaitomi. Jis gyvu žodžiu ir spaudoje veda griežtą kovą už taiką ir atominio ginklo uždraudimą; ilgą laiką vadovavo respublikiniam Taikos gynimo komitetui. Politinių ir mokslinių žinių skleidimo draugija, kurios valdybos pirmininkas jis yra nuo pirmos įkūrimo dienos, smarkiai išplėtė savo darbą, įtraukdama į paskaitinį darbą visą pažangiąją inteligentiją.

Didelį mokslinį ir kultūrinį darbą dirba drg. J. Matulis kaip Akademijos Mokslų darbų redakcinės kolegijos pirmininkas ir Tarybinės lietuviškosios enciklopedijos vyr. redaktorius.

Drg. J. Matulis visada jautriai atsiliepia į visus mūsų krašto aktualiuosius klausimus, visuomet pasirengęs pasidalyti savo giliomis mokslo žiniomis bei plačiu moksliniu-organizaciniu patyrimu su mūsų gamybininkais, kolūkiečiais bei kultūros darbuotojais. Griežtas sau ir savo bendradarbiams, nesitaikstas su trūkumais, kur jie bepasireikštų, drg. J. Matulis yra vienas iš tų senosios kartos inteligentų, kurie giliai suprato Komunistų partijos siekius ir visa širdimi įsijungė į komunizmo statybą. Platų barą varo jis mūsų krašto moksliniame ir kultūriname gyvenime.

Stasys Jasilionis

(Tąsa nuo 68 pusl.)

vo sveikatą, ir vyriausias redaktorius J. Tornau.

Kalbėjausi ne su vienu rašytoju, turinčiu reikalų su šia leidykla, ir visi jie gyrė abudu leidyklos vadovus ir visą leidyklos kolektyvą.

Abudu jiedu kreipia didelį dėmesį ir į svetur gyvenančius lietuvius poetus ir rašytojus: abudu nori jiems padėti, išleisti jų kūrinius Tarybų Lietuvoje. Ir poeto St. Jasilionio kūrinius ši leidykla išleidžia.